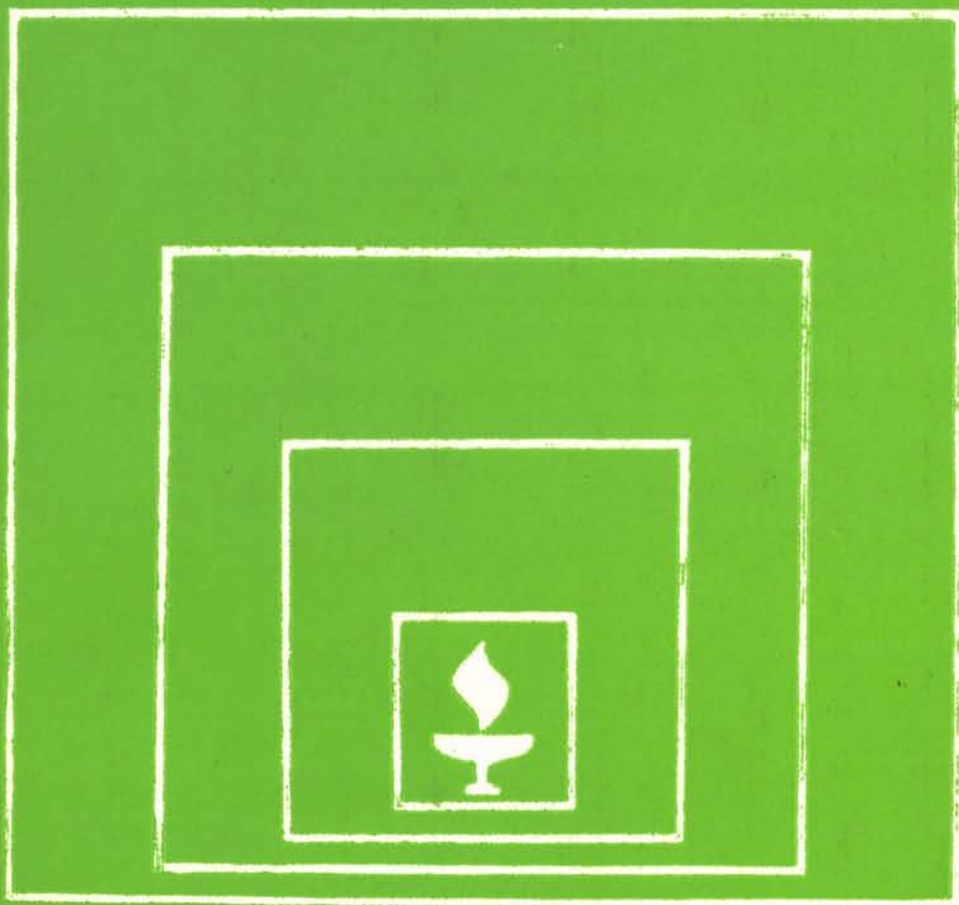

ERESZTÉNY MAGVETŐ

KIADJA AZ UNITÁRIUS EGYHÁZ

93. ÉVFOLYAM • 1987

3

ALAPÍTÁSI ÉVE 1861

KERESZTÉNY MAGVETŐ

93. évfolyam • 1987 • 3. szám

KOLOZSVÁR-NAPOCA

TARTALOM

Augusztus 23-ra emlékezünk 161

TANULMÁNYOK

Dr. John B. Cobb, Jr.: Globális teológia egy pluralisztikus világban	163
Dr. Erdő János: Fontos kérdések, felelős válaszok	173
Az Unitárius Világszövetség — IARF — 1987. évi kongresszusának nyilatkozata	181
Dr. Szabó Árpád: Jövőnk iránti felelősséggel — Az IARF teológiai konferen- ciája és XXVI. kongresszusa	182
Dr. Murvay Sámuel: Mit várunk mi egyháztagok a lelkészekről	187

SZOSZÉK — ŪRASZTALA

Dr. Lőrinczy Géza: Dániel és a lélek ablakai	190
Gellérd Imre: Istenhez vivő jákóblétrák	192
Az út	195
Keresztes Sándor: Szó és cselekedet	198
Jakab Dénes: „Ingyen vettétek, ingyen adjátok“	200
„Nem én kiáltok“	202
Bibliai fogalmak	203
Eszmék, gondolatok	206
EGYHÁZI ÉLET — HÍREK	209
KÖNYVSZEMLE	213

Alapítási éve 1961. Kiadja az Unitárius Egyház. Megjelenik negyedévenként.
Szerkesztő Bizottság: dr. Kovács Lajos (elnök és felelős szerkesztő), dr. Erdő János
(felelős szerkesztőhelyettes), dr. Szabó Árpád és Szabó Dezső (szerkesztők), Andrásfi
György és Mikó Lőrinc.

Szerkesztőség: Kolozsvár-Napoca, Lenin út 9. Telefon: 1 52 71.

Postacím: 3400 Cluj-Napoca, B-dul Lenin nr. 9.

AUGUSZTUS 23-RA EMLÉKEZÜNK

Történelme legjelentősebb mozzanatára emlékezik az ország, az antifasiszta és antiimperialista, társadalmi és nemzeti felszabadító forradalom 43 esztendővel ezelőtti diadalára. Olyan évfordulót ünnepel, amely sorsfordulót jelent Románia történelmében: a forradalmi átalakulások medrébe terelte a gazdasági-társadalmi fejlődést.

A román nép 1944. augusztus 23-án kezdte meg fegyveres harcát a hitlerista hadseregek ellen országunk egész területének felszabadításaért, a fasizmus legyőzéseért és a demokratikus átalakulásokért hazánkban. Az egész nép által támogatott román hadsereg nagy áldozatokat hozva harcolt egészen a végső győzelemig. Ez a harc nem csupán saját szabadságát hozta meg, hanem jelentősen megrövidítette a második világháborút és hozzájárult Magyarország, Csehszlovákia és Ausztria felszabadításához is.

Ezt a sorsfordulót hozó történelmi eseményt Nicolae Ceaușescu államelnök így értékelte: „1944. augusztus 23-i fegyveres felkelés megvalósításával a román nép megnyitotta a nagy, demokratikus, forradalmi átalakulások útját hazánkban“.

Amikor visszatekintünk a megtett útra, megállapíthatjuk, hogy ez a társadalmi és nemzeti felszabadító forradalom, mind tartalmát, mind következményeit tekintve, új korszakot nyitott meg Románia fejlődésében: biztosította a szocializmus építésére való áttérés útját és a forradalmi átalakulásokhoz szükséges feltételeket.

Az elmúlt 43 esztendőben kemény küzdelmekkel, nagy erőfeszítésekkel és korszakos megvalósításokkal teli utat tettünk meg. Egész sor demokratikus, gazdasági és társadalmi reformot hajtottak végre országunkban, melyek 1947. december 30-án, a köztársaság kikiáltásában csúcsosodtak ki, amikor is az egész politikai hatalom átment a parasztsággal és a dolgozók többi kategóriájával szövetséges munkásosztály kezébe. Kimagasló politikai esemény volt, hogy 1948-ban megalakult a munkásosztály egységes pártja. Ugyanabban az évben állami tulajdonba kerültek a legfőbb termelőeszközök, és megvalósult az egységes állami oktatás. Majd a következő esztendőben megtörtént a mezőgazdaság szocialista átalakítása. Megszűnt a gazdasági, társadalmi és nemzeti egyenlőtlenség, a kizsákmányolás és az emberek általi elnyomás. Létrejött a nemzeti különbség nélkül az összes dolgozók teljes jogegyenlőségét biztosító szocialista társadalom.

Az utóbbi huszonkét esztendőben, a társadalom műszaki-anyagi alapjának építésével és politikai felépítményének tökéletesítésével párhuzamosan, kiemelkedő eredmények születtek a tudatépítés, a társadalom szellemi-erkölcsi arculatának szocialista átalakítása terén is. Legértékesebb vívmány ezen a téren, hogy államunk biztosítja a dolgozók közvetlen, cselekvő és felelősségteljes részvételét a társadalomvezetésben, országunk bel- és külpolitikájának valóraváltásában. Hazánkban kiépített demokratikus rendszer tengelyét a munkásönigazgatás és önálló gazdálkodás elvei alkotják. Ez pedig lehetővé teszi a szocializmusnak a néppel a népért való építése alapelvét.

Augusztus 23-i emlékezésünket csak úgy tehetjük nemzeti különbség nélkül az egész nép történelemidéző napjává, ha mindannyiunk szilárd elhatározása: tudásunk, képességünk és munkánk legjavát adni az előttünk álló nagy országépítő feladatok teljesítéséért; ugyanakkor teljes odaadással küzdeni mai és holnapi terveink valóra váltásáért. Mindez nemcsak az elmúlt 43 esztendő forradalmi folyamatának továbbfejlesztését jelenti, hanem egyben a szabadság és függetlenség eszménye további kiteljesítését is.

Dr. JOHN B. COBB, Jr.

GLOBÁLIS TEOLÓGIA EGY PLURALISZTIKUS VILÁGBAN*

Senki nem tagadhatja, hogy pluralisztikus korban élünk. Valójában mindenik kor pluralisztikus volt egyetemes nézőpontból tekintve. De voltak idők, sokszor hosszú időszakok, amikor az emberiség jórésze nem volt tudatában annak, hogy léteznek az övétől különböző vallási hagyományok. És voltak olyan idők is, mint a késői római birodalom időszaka vagy a mai kor, amikor csaknem mindenki kiegészíti kényszerül a vallási különbségekkel, még a fundamentalistákkal is.

A „pluralizmus” szót lehet egyszerűen leíró módon értelmezni, én is így teszek. De a leírások egyike magyarázatot igényel, nevezetesen, hogy a sokféleség elfogadható és az emberek megtanulhatnak kölcsönös megbecsüléssel élni abban. Lehet egy pluralisztikus kor olyan, amelyben az emberek egyetértésben élnek, és másokat is engednek élni, mint társpolgárai ennek a bolygónak, egymást megértik. Mindenkinek joga van úgy gondolkozni és imádkozni, amint neki tetszik, amíg nem fenyegeti mások jólétét.

Közülünk sokan így gondolták az utóbbi évtizedekben, hogy ebben az értelemben is egy pluralisztikus korba léptünk. A kormányok általában befoglalták alkotmányaikba a vallási sokféleség iránti türelmet. És hosszú időn keresztül úgy tűnt, hogy a legtöbb vallási vezető nem akarja másokra kényszeríteni vallásos nézetét és hitét. Valóban sok helyen a vallásos közösségek egymás iránt tanúsított magatartásában uralkodó volt a növekvő szívéllyesség. Úgy látszott, mintha az idő múlásával egy teljesen pluralisztikus világ álma, a szónak ebben a gazdagabb értelmében, megvalósítható lenne.

Ma kevés okunk van a derülásra. A vallási sajátosságot mindenütt újra kihangsúlyozzák. Az emberek között növekszik a kölcsönös gyanakvás, és ennek igen gyakran vallásos színezetet adnak. Az ebből következő erőszak terjed, gondoljunk csak Észak-Írországra, a Közel-Keletre, Iránra és a Fülöp-szigetekre.

Sokan tagadják, hogy ezek az ellenségeskedések valóban vallásos jellegűek volnának. Bizonyos értelemben igazuk van. Észak-Írországon, ami elválasztja a római katolikusokat és protestánsokat, már nem a reformáció idejéből való hagyományos teológiai tételek. A Vatikán és a református teológusok közti szóbeli teológiai megegyezések nem éreztetik hatásukat a politikai kérdések megoldásában.

* Angolból fordította dr. Szabó Árpád; rövidített szöveg.

De éppen ez az ellenvetés mutat rá a vallások igazi természetére, ahogyan világunkban működésben vannak. Kijelölik azokat a módokat, amelyek által a közösségek megszervezik kollektív életüket. Tehát erősítik a köteléket híveik között, de ugyanakkor fokozzák a „más“-ság érzését azokkal szemben, akik eltérő utakon rendezik életüket. Amint Paul Tillich mondta, a vallás a kultúra lelke.

Lehet érvelni azzal is, hogy még a kulturális különbségek sem döntőek a szembenálló erők között, mivel a viszály valójában gazdasági jellegű. De éppen ez az ellenvetés mutatja, hogy mennyire hamis az egyes tényezők ilyen szétválasztása. Természetesen a kérdések gazdasági jellegűek. De az egyes csoportok azonosságának és határaiknak tudata nem kezdettől fogva és nem elsődlegesen gazdasági kérdés. A római katolikusok gazdasági elnyomatása Észak-Irországban abból ered, hogy ki vannak zárva az uralkodó közösségből. Nem a gazdasági különbségek jelentik az okot, jóllehet a kulturális megkülönböztetésből eredő osztálykülönbségek fokozzák a kulturális különbségeket. A vallás döntő szerepet játszik az emberek megosztásában.

De még ott is, ahol nincs nyílt harc, a tekintélyi partikularizmus általános legköre egészen nyilvánvaló. Közismertek a Vatikán erőfeszítései, hogy hatálytalanítsa a II. Vatikáni zsinat némely eredményét. Csak néhány esetét ismerjük a fegyelmi eljárásoknak azok ellen, akik éltek a gondolkodás szabadságával. De ez a néhány eset is elégségesnek bizonyult, hogy a löbbi teológusokat és vezetőket nagyobb óvatosságra intse.

Az Egyesült Államok legnagyobb protestáns felekezetében, a déli baptista egyházban, a fundamentalisták vették át teljesen az irányítást, akiket kevésbé érdekelnek a hagyományos baptista hitelvek. Azok a lelkészképző teológiai főiskolák, amelyek a független gondolkodást ápolták, tapasztalhatják tanáraik lemondatását.

A többi nagyobb felekezet is ebben az országban reakciós politika felé való irányulást mutat, habár szerencsére nem annyira szélsőségesen. A presbiteriánus egyház visszautasította egyik kollegám lelkészként való alkalmazását, mert teológiailag a pluralizmus mellett foglalt állást. Az egyesült methodisták leértékelték a hagyomány, az ész és a tapasztalat tekintélyét, azért, hogy kiemeljék a Biblia egyedülálló helyét. Úgy hiszem, hasonló irányulásokat a világ más részein is kimutathatnánk.

Ugyanakkor, mikor a vallásos intézmények szorosabbra fogják a gyeplőt, az emberek tömegei egyszerűen közömbösökké válnak. Nem szükségszerűen a vallásos eszmék és élmény iránti érdeklődésük gyengül, de nem találják ezek intézményes kifejezését. Ha egyáltalán vallásosak maradnak, csupán egészen egyéni módon. Ez azt jelenti, hogy az egyházban levők és az egyházon kívüliek közti szakadék egyre mélyül.

Közülünk legtöbben sajnálatosnak tartjuk ezeknek az irányzatoknak a létrejöttét. Szeretnénk élénkebb érdeklődést látni a vallás iránt, amelyhez kölcsönös méltánylás és a határok mérsékelése társul. Fel kell tennünk a kérdést: Hol hibáztunk? Miért fordult az ár ellenünk?

Mindennek több oka van. Most csupán egyet szeretnék kiemelni. Mi, emberek, történelmi lények vagyunk, ami azt jelenti, hogy a múlt

valóban részét képezi mai életünknek. És a múlt, amely formál minket, különbséget mutat a hagyományok szerint, amelyeken állunk. Ez döntő módon meghatározza identitásunkat.

Amikor nagyon bizonyosak vagyunk identitásunkat illetően, és a világ, amelyben élünk reményteljes küzdőtérnek látszik, akkor hajlamosak vagyunk kifelé fordítani figyelmünket és nyitottnak lenni mások iránt. De amikor identitásunkat veszély fenyegeti, és amikor a világ is fenyegetőnek látszik, olyankor újra hangsúlyozzuk gyökereinket. Ez egyben sajátosságaink hangsúlyozását is jelenti a hagyományos vallási fogalmakkal. A mozgékony és az emberek összekeveredése, amely a pluralisztikus helyzetet eredményezte az előbbi, leíró értelemben, most normatív értelemben alá akarja ásni azt.

Ilyen helyzetben miért foglalkozunk nyílt, határozott hitfelfogásokkal, amit teológiának nevezhetünk? Nem győződhetünk-e meg már eddig is, hogy a teológia nem képezi tárgyát korunk egyetlen konfliktusának sem? A valóságos problémák a társadalmi összeütközésből erednek, és a hitelvről szóló megegyezések nem sokkal járulnak hozzá megoldásukhoz. A tekintélyelvűség megerősödésével kapcsolatban, amelyet oly sok vallásos intézményben tapasztalhatunk, kívánalom az ilyen társadalmi feltételek megváltoztatása. A hitelvekről szóló viták ezzel kapcsolatban felületeseznek látszanak.

A fenti megállapítások ellenére, ma is hiszem, hogy a teológiának fontos szerepe van. Először is, közösen vallott hitfelfogás nélkül egyetlen közösség sem tud hosszú ideig fennmaradni. A jelenlegi tekintélyelvűség egyik célja éppen az, hogy biztosítsa az ilyen természetű hitet, és hogy azt komolyan senki ne kérdőjelezhesse vagy támadhassa meg. A teológia nagy szerepet játszott a különböző közösségek kialakításában és továbbra is játszik azok irányításában.

Másodszor, a teológiának kettős szerepe van a legtöbb közösségben. Egyrészt szolgáltatja azt, amit Peter Berger „szent mennyezet”-nek nevez. Ez szentesíti a közösség gyakorlatát és megmutatja, hogy az felsőbbrendű más közösségek gyakorlatánál. Bátorítja a tekintély iránti engedelmességet és a kötelek megerősítését a közösségen belül. De másrészt a teológia figyelmezteti a híveket a hagyomány azon elemeire, amelyek feszültségben vannak a gyakorlattal. Ezek lehetnek olyanok is, melyek, ha kihangsúlyozzák őket, üldözéshez és szent háborúhoz vezethetnek. Ezt nem lehet tagadni. De hagyományaink legfőbbjében vannak elhanyagolt elemek is, amelyek nyitottabb és emberibb kapcsolatokra és nagyobb személyi szabadságra ösztönöznek. A teológusoknak támogatniuk kell ezeket. A közösség kialakításában sok függ attól, hogy a hatást gyakorló vezetők a hagyománynak melyik vonását hangsúlyozzák. Ez azt jelenti, hogy a teológusoknak fontos, nélkülözhetetlen szerepük van. A teológiával foglalkoznunk kell.

A „teológusok” kifejezésen nem a teológia hivatásos tanítóit értem. Jóllehet nem zárom ki valamennyiüket, be kell ismernünk, hogy szerepük igen gyakran nagyon csekély. Teológus lehet bárki, aki képes a közösség hitfelfogását formálni, történelme egyes aspektusainak megvonása és a hagyománynak az új körülményekhez való alkalmazása által. A lényeges valamennyiünk számára a közösség kialakításáért vívott harc eredménye.

A teológia rendszeren elkülönülve dolgozik a különböző közösségekben. Javaráse alig több, mint a hívők közösségének ideológiája,

amely magának a legmagasabbrendű érvényességet igényli és biztosítja. A mi tárgyunk most nem az ilyen parochiális teológia, hanem a globális teológia. Azt szeretnők, hogy a teológia emelkedjék felül a parochiális különbségeken és fogjon egybe valamennyi népet. Milyen legyen ez? A kérdésre a feleletünk valószínűleg különbözni fog. Előadásom következő részében négy válasszal foglalkozom, amelyeket a szabadelvű vallásos emberek szoktak megfogalmazni erre a kérdésre, s ugyanakkor kifejezem elégedetlenségemet is velük kapcsolatban. Végül ötödik pontként javaslatomat és az ezzel kapcsolatos érveimet összegezem.

1. A tudomány megközelítés

A szabadelvűek közül sokan nagy figyelmet fordítottak a tudomány fontosságára világunkban. Jóllehet a vallások különbözőek, úgy látszik, hogy a tudomány mindenütt megtalálta a maga útját. Csaknem valamennyi vallásos meggyőződéshez tartozó elfogadja tekintélyét, mert bizonyítékokat szolgáltat a vitákban, másrészt, mert képes megihletni a technikát. Sok tekintetben kívánatos a vallást szoros kapcsolatba hozni a tudománnyal.

Több lehetőség is kínálkozik ennek megvalósítására. Egy szélsőséges elgondolás szerint a tudomány tényleges kiegészítője lehet a vallásnak. Eszerint a természettudomány fokozatosan helyettesítheti a rosszul megalapozott vallásos nézeteket bizonyított tudományos nézetekkel. A társadalomtudományok eligazíthatnak, hogyan szervezzük meg közösségi életünket. A történettudomány közli velünk a múlt valószínű eseményeit, és ezáltal eloszlatja a mítoszokat és legendákat. Mindezt elsajátíthatjuk az általános oktatás által. Végül, úgy gondolják, sikerül felülemelkedni a vallások megosztottságán, és ünnepelhetjük közös emberiségünket.

Nyugaton ezt a gondolkodást a pozitívizmussal társítjuk, amely csúcspontját az „Ész” tiszteletében érte el a francia forradalom idején. Sokak számára az a kor és hasonló korok csalódást okoztak, de az álom még nem tűnt el. Mivel ezzel nincs több okunk a kiábrándulásra, mint a pozitív vallásokkal, amelyeknek még mindig megvan a maguk szerepe, nem utasíthatjuk el a fentieket ezen az alapon.

Az én bírálatom elméleti. A tudomány a konkrét valóságtól az absztrakciók világába vezet. Az ember viszont nem élhet absztrakciók által, és ennek mintái nem mutatják meg, hogyan szervezzük magunkat közösséggé. Nem azt értem ezen, hogy a tudomány nem taníthat nekünk semmi jelentőset! Ez képtelenség. Nézeteim legtöbbje a tudományos tanítás eredménye. De a tudományos tanok szükségszerűen elvontak, és tudásunk minél tudományosabbá válik, annál elvontabb lesz. Ez a jellemző valamennyi akadémiai tudományágra. A természet- és társadalomtudományoknál az absztrakció a matematika felé irányul. [...]

Közülünk senki sem szándékszik a vallást a tudománnyal helyettesíteni. De arra gondoltunk, hogy az előttünk álló út a vallás tudományos tanulmányozásán át vezet. Ha egyszer a hívők tudományosan fogják értelmezni a vallást, az képes lesz felülemelkedni szüklátóköri

irányán, megszabadulni az előítéletektől és egyetemesebb jelleget ölteni magára.

Ebben az értelmezésben a vallást úgy kell felfognunk, mintha valamilyen valóság lenne, ami a különböző vallásos hagyományok alapjául szolgál. Kétségtelenül lehetnek bizonyos cselekvés-típusok, — mint amilyen az imádság, — amelyek valamennyi hagyományban önállóan jelentkeznek és általánosan vallásos jellegűek. Természetesen jó többet is tudunk az ilyen jelenségekről. De ami a buddhizmusban vagy a kereszténységben fontos, nem lesz könnyebben érthetővé azáltal, hogy figyelmünket a viselkedés vagy érzések vallásos vetületeire összpontosítjuk.

Hadd szemléltessem ezt: a „szentséges” érzését a vallás lényegének szokták tekinteni. Kétségtelen, hogy mind a buddhizmus, mind a kereszténység tanúbizonyságot tesz e jelenség fontossága mellett. Tehát ha meg akarunk tudni valamit erről a két világvallásról, a „szentséges” fogalom tanulmányozásán keresztül elérhetjük. Ugyanakkor azonban legfontosabb jellegzetességeik mint egyetemes jelenségek ki-siklanak a vallást tanulmányozó kezei közül.

2. A közös cél

Egy másik megközelítés, melyet néha a szabadelvűek is támogatnak, annak hangsúlyozása, ami közös valamennyi vallás hitében és gyakorlatában. A középkorban a teológusok „természeti teológiáról” beszéltek, mint a teológiának olyan részéről, amely csak a józan ész által fogható fel. Feltételezhető, hogy mivel értelemmel minden nép rendelkezik, megegyezhetnének a természeti teológia tantételeiben. Ha felismerjük, hogy kevésbé fontos, ami sajátos mindenik hagyományban, mint az, ami egyesít minket, a vallások közti viták okozta gyűlölet alábbhagyna. Mivel a jelentős hitelvek a szabad és a korlátok nélküli értelem számára valók, következőképpen ellensúlyozná a vallásos tekintélyelvűséget.

Ma kevesen tételezik fel, hogy amit Aquinói Tamás azonosított a természeti teológiával, megfelelne korunk valamennyi követelményének. Az ő korában a vallásos pluralizmus zsidó-keresztény-moszlím jellegű volt. És a három vallás legjobb gondolkodóinak többsége Arisztotelészt ismerte el a filozófusok legnagyobbikának. Innen érthető, hogy az Arisztotelész filozófiájából kifejtett álláspontra helyezkedtek, nevezetesen a tiszta ész érvényesítésére.

Azóta sok minden történt a gondolkodás folyamatában, s az a tudomány és matematika, amelyekre Arisztotelész filozófiáját alapozta, többé nem érvényesek. Jóllehet még mindig vannak, akiknek filozófiai gondolkodását erősen befolyásolja Arisztotelész, viszont arra a hagyományra alapozott „természeti teológiát” nem fogadják el megegyezési alapnak azok, akik más iskolák hatása alatt állnak. Egyszóval, az értelemre épített gondolkozási rendszerek olyan pluralisztikusnak bizonyultak, akárcsak a kijelentésre alapozottak.

Remélhetjük, hogy megmenekülünk a filozófiai irányzatok sokaságától, ha arra törekszünk, hogy természeti teológiánkat a tudományra alapozott hitelvekre korlátozzuk. Érintettem tehát azokat a kérdéseket,

amelyek a tudományhoz való fordulást jellemzik. Miközben a filozófusok a közös megegyezést keresték, nagyrésztük lemondott a szintetikus vagy konstruktív gondolkozásról, azt remélvén, hogy megtalálják a közös alapot, ha magukat a leírásra és az analízisre korlátozzák. De amit elértek, alig lehet kielégítő egy természeti teológia felépítésére.

Sokan, akik elismerik, hogy a természeti teológiára alapozott egyetértés nem érhető el, hisznek abban, hogy a nagy világvallásoknak közös megváltási céljuk van. Az ugyanazon hegyre felvezető sok ösvény képe sajátosan indiai eredetű, de szerte a világon visszhangra talált. Azzal lehet érvelni, hogy a hitelvekben és a gyakorlatban meglevő különbségek ellenére van közös emberi létállapot, közös szükséglet és egyetemes törekvés e szükséglet kielégítésére. Bár az egyik ösvény jobb lehet, mint a másik, legalább is sajátos kulturális és egyéni sajátosságokkal rendelkezők részére, az ezzel kapcsolatban érvelés nem jelentős. Mindenki követheti a számára megfelelő ösvényt. A cél ugyanaz.

Az első kérdés, amit ezzel kapcsolatban felteszünk: igaz ez? Ha igen, úgy segíthet kialakítani a színteret a vallások közti türelem és kölcsönös értékelés számára. Ha nem, akkor vigyáznunk kell a téves következményekre. Van közös emberi létállapot? Bizonyos szinten természetesen van. De ami sürgeti, hogy megtaláljuk az igazán közöset, visszakényszerít létünknek ahhoz a vonásaihoz, amelyek biológiailag teljesen determináltak. Egészen világos, hogy a szükségletek, amelyekre a vallás keresi a választ, ezen a szinten találhatóak.

Érvelni lehet azzal is, ami minden embernél közös, — bár sok minden velünk kapcsolatban biológiailag determinált, — annyiban különbözünk az állatoktól, hogy életünket biológiai adottságainkon felülemelkedve éljük. A kérdést tehát, amelyre minden vallás válaszolni törekszik, azonosíthatjuk az emberi lét biológiai alapja és a rá rakódott kulturális formáció közti feszültséggel. Mindazáltal ez nem mehet el odáig, hogy közös szükségletet és közös célt jelöljön meg. Mivel a kultúrák oly eltérőek, és az általuk eredményezett feszültségek annyira különbözők, az emberi szükségletet nem mondhatjuk azonosnak.

Amikor a különböző hagyományok elismert céljait nézzük, anélkül, hogy egységeset kényszerítenénk rájuk, az eltérések nyilvánvalóak.

A test feltámadása az örök üdvösségre a végső ítélet napján látványosan nem azonos a személyes lét megszüntetésével. Természetesen azért, hogy felfogásomat igazoljam, a keresztény és buddhista hagyományban használatos képek közül két olyant választottam, amelyekben az ellentét különösképpen jellemző. A szakadékot szűkíteni lehet. Vehetjük a boldogságról szóló tanítást és összekapcsolhatjuk a lélek üressé tételének megvalósításával. Ha ezekkel a képekkel dolgozunk, találhatunk érintkezési pontokat, és mindenikük sajátos értelmezésével közelebb hozhatjuk egymáshoz azokat. Ez a módszere azoknak, akik határozottan fenntartják a közös cél szemléletét.

Ennek a módszernek azonban van egy akaratlan következménye. Kiderül, hogy amit mind a kereszténység, mind a buddhizmus igazi céljának tekint, feltűnően különbözik azoktól a tényleges céloktól,

amelyekben mindkét vallás követői remélnék és hisznek. Ez a különbség gyakran azért nyer nagyobb hangsúlyt, hogy valamennyi vallásban az ezoterikus (csak a beavatottak által érthető) hagyományt az exoterikus (közérthető) hagyományal állítják szembe annak fenntartásával, hogy az előbbi az érvényes.

3. Kölcsönös kiegészítés

A harmadik módszert a vallások közötti béke és egység érdekében a különbözőség elismerésére lehet alapozni. Ez a módszer elismeri, hogy különböző vallások különböző funkciókat tölthetnek be. Kínában pl. a konfucianizmus hosszú időn keresztül fontos szerepet játszott a közéletben és a családi életben egyaránt. De akik a belső önmegvalósítást keresték, csak a buddhista kolostorokban találhatták meg. Sok tekintetben hasonló volt a helyzet a római birodalomban, a Földközi-tenger vidékén, ahol az államvallás mellett megengedték a misztériumi vallások működését mindaddig, amíg nem fenyegették a közrendet.

Hasonló példákkal ma is találkozunk. Vannak, akik a kereszténységtől várnak útmutatást erkölcsi és társadalmi téren, mialatt a buddhista meditációt gyakorolják mélyebb létszükségletük kielégítésére. Nem vizsgálhatnók meg mindenik vallási hagyományt, hogy meglásuk, miben járul hozzá az emberi szükségletek egészéhez, és azután úgy tekinteni ezeket a hagyományokat, mint egymást kölcsönösen kiegészítőket?

E megoldásnak megvannak a maga érdemei. Azonban a vallásos vonásokat elvonatkoztatja a vallástól, mint egésztől. Már korábban megjegyeztem a vallásos hagyományok természetéről, hogy azok a kultúra lelkét alkotják. Az a törekvésük, hogy követőik identitásáról gondoskodjanak. Innen adódik a különbség: elfogadni egy vallás bizonyos vonását vagy pedig egy vallás tényleges követője lenni.

Ahol a vallásokat úgy tekintették, mint az élethez és a társadalomhoz való hozzájárulás sajátos eszközét, valami más szolgáltatta a nép egységesítő identitását. Kínában ezt jelentette kínainak lenni. A kínai nép közösségében való részvétel szolgáltatta az egység és egyéni eligazodás legfontosabb alapját. Ennek az egységnek és identitásnak adottságában a konfucianizmus, taoizmus és buddhizmus tanításait elkülönítve lehetett szemlélni, és ki-ki azt választhatta, amit akart. A problémák azoknál a buddhistáknál jelentkeztek, akik túl komolyan vették buddhista identitásukat és megengedték, hogy túlhaladja kínai voltukat. De a buddhisták nagy többsége készségesen alárendelte buddhista vallását kínai identitásának. Azt mondhatjuk tehát, hogy a kínai nép számára kínainak lenni volt az alapvető vallás.

A palesztinai töről kinőtt vallások kevésbé alkalmasak arra, hogy alárendelt szerepet töltsenek be az identitás kialakításában. Ezt értették meg Japánban, ami a 16. században a kereszténység véres elnyomásához vezetett. Természetesen a keresztények nagy többségükben megegyezésre jutnak a nemzeti identitással. Az Egyesült Államokban a keresztény egyházak sok tagja számára első a nemzeti identitás és az egyháztagságot sokkal szűkebbkörű célokért választják. Ebben az

esetben a különféle vallásos mozgalmaknál más-más okokat figyelhetünk meg. A kérdés itt nem az, hogy ez a helyzet nem fordulhat elő, vagy csak igen ritkán, hanem hogy mellőzi a hitrendszer központi elemeit. [...]

4. Teológiai szintézis

A negyedik válasz a szinkretizmus vagy szintézis. A vallások közti különbség elismerése odavezethet, hogy nem annak a korlátozását keresik, ami közös bennük, vagy hogy mindenkinek egy rész szerepet adjanak az egészben, amelyet rajtuk kívül határoztak meg, hanem valamennyiük igazságát egy új teremtő egységben fogalmazzák meg. Az ilyen egység valójában új vallás lenne. De nem olyan vallás, amely új kijelentésből fakad, hanem amely az összes hagyományos vallás meglátásait és megvalósításait fogja egybe, miközben megszüadul a salaktól, amely hatással volt rá.

Itt most először rendelkezünk egy olyan képpel, amelyet világosan azonosíthatunk a globális teológiával. Ez az összes népek teológiája lenne, amely azt kéri tőlük, hogy maradjanak hűségesek múltjuk legjobb hagyományaihoz, miközben meggyőző szintézisben közelednek a mások legjobb tradícióihoz. Az ilyen vallás a cél átfogó horizontját szolgáltatná, amelyben minden élet megélhető lehetne. És egyben úgy működhetne, mint az igazi globális kultúra lelke. Nem tagadná a nemzeti lojalitás fontos helyét, de hatálytalanítaná az ilyen hűséget, mint az identitás legmélyebb principiumát mindazokban, akik magukévá tették. Ez a legmagasabbrendű lojalitás és identitás tovább lépne a mostani szűklátókörű meghatározásától a globális felé. Az ilyen vallás minden bizonnyal a megértés és béke hatalmas erőforrása lenne.

Kétségtelen, hogy egy ilyen cél nagyon vonzó, de megvannak a maga veszélyei is. Az egység keresése azt eredményezheti, hogy előítélettel kezeljük azokat, akik nem fogadják el a javasolt egységesítő hitelveket. Minden előzetes erőfeszítést, amelyet az egység megvalósítása érdekében teszünk, azok üldözése kísérheti, akik visszautasítják ezt a törekvést. Példa erre a zsidók üldözése a kereszténységen belül.

Még ha úgy határozunk is, hogy az egység annyira fontos, hogy megengedheti az üldözés kockázatát, arra leszünk kényszerítve, hogy az álmodt programmá változtassuk át. És amikor összegyűlünk, hogy megbeszéljük, melyek lesznek egységesítő hitelveink és gyakorlataink, a különbség mindjárt nyilvánvaló lesz. Elvben egyet érthetünk abban, hogy minden hagyomány igazságát be kell illeszteni az egységbe, de az igazság mibenléte kérdésében ellentétek fognak keletkezni. Általában saját hagyományunk befolyásolja ítéletünket arról, hogy a többi hagyomány valójában mivel járulhat hozzá az egységhez. A szabadelvű felfogást vallók sincsenek közelebb az egyetértéshez, mint a konzervatívok.

5. Hitvallásos globális teológia

Mindezek után egy ötödik módszert szeretnék javasolni a pluralisztikus helyzettel kapcsolatban. Ez a válasz komolyan veszi a különböző vallásos hagyományok sajátos vonásait és támogatja szerepüket, amellyel identitást adnak az emberek életének. Ahelyett, hogy felszabadítanók az embereket keresztény vagy buddhista identitásuk alól, támogatnunk kell ennek az identitásnak a megerősítését és elmélyítését.

Egyszerűsítve ez azt jelenti, hogy elfogadjuk a status quo-t vagy éppen fokozzuk annak kérdéseit. De ahogy én értem, a vallások története azt mutatja, hogy a legtöbbjükönél megtaláljuk a feszültséget. Ezt a kérdést már érintettem. A vallások híveiket egy közösség kötelekébe fogják össze a világ többi részével szemben, és ezáltal hangsúlyozzák a kölcsönös gyanakvást és megnemártést. De legtöbbjük ugyanakkor tanításuk igazi lelkeként igazságosságot és szeretetet hirdetnek mind az idegenek, mind az övéik irányában. Az igazság iránti elkötelezésre hívnak fel, még ha sokszor kellemetlen is az. Reménységet ébresztenek a világbeke iránt.

A pluralisztikus kor globális teológiájának nem szabad elvágna kötelekeit, amelyek összekapcsolják az ilyen vallásos hagyományok sajátos vonásaival. Ehelyett munkálkodnia kell mindenik vallásban, és oda kell hatnia, hogy a sajátos hagyományok teológiai arányulásait globálissá tegye. A legszentebb nevében, még ha az a legegységibb is, mindenik vallás követőit hívnia kell globálisabb gondolkodásra és gyakorlatra.

Megállapításom az, hogy nincs globális módszer, amellyel kifejezhetnénk egy globális teológiát a pluralisztikus korban. A módszernek pluralisztikusnak kell lennie. Különböző a moszlimok, a hinduk, a szikhek, a buddhisták, a zsidók és a keresztények számára. Egy kívülállónak lehetnek javaslatai arra nézve, hogy ez mit jelent egy adott hagyományban. De a globalizálás munkáját maguknak a hívőknek kell elvégezniök, azzal az őszinte meggyőződéssel, hogy a ma pluralisztikus világában az ő hitük igényli ezt. Mindenik vallásban a globális teológia felé kibontakozó mozgalomnak magában kell foglalnia a nyitottságot más hagyományok iránt és a tőlük való tanulás készségét. Az eredmények hasonlítani fognak az előző válaszéhoz, de egyben különbözni is.

A keresztények, akik a globális teológia felé indulnak el, Jézusban fogják megtalálni az okot a buddhizmussal szembeni nyitottságra és tőle való tanulásra. De Jézusban okot találnak arra is, hogy újraértékeljék a judaizmust és annak örökérvényű igazságait. Saját hitük megértésében fognak átalakulni a buddhizmustól és a judaizmustól átvett igazság befogadásával. De ezt nem úgy élik át, hogy elszakadnak a kereszténységtől, vagy megtagadják keresztény identitásukat, hanem úgy élik meg mindezt, hogy még jobban elmélyítik és megtisztítják saját identitásukat.

Korábban azt mondtam, hogy az egyedülálló globális teológia keresése magasabb egységbe szintetizálja azt, ami a legjobb minden valóságban, de azt fogjuk látni, hogy az egyedi álláspontok, amelyekről kiindulva az egységet keressük, a különbözőség felújításához fognak ve-

zetni. Azaz, különbözőképpen fogjuk megítélni, hogy mindenik hagyományból mit kell megőriznünk, vagy elvetnünk. A globális teológia keresése számos jelöltet fog állítani, amelyek között a nézeteltérések folytatódnak.

Amikor előterjesztem javaslatomat a globális teológia pluralisztikus megközelítésére, egyszerűen elfogadom ezt az emberi létállapotot. Remélem, hogy előbbre viszem és nem gátolom. Hadd ünnepeljük különbségeiket és mélyítsük el elkötelezettségünket a különböző hagyományok iránt. Olyan gazdagság rejlik a különbözőségben, hogy nem kell sietnünk elvetésével! Ugyanakkor az egyetemes hit keresésének feladása hozzájárulhat a más hitűek iránti előítélet csökkenéséhez.

Ha mindenik vallás lépést tesz a globális teológia irányába, azáltal hogy nyitottá válik a más hagyományok legvonzóbb és pozitívebb vonásai iránt, ez egyben a jobb megismerést és hasonlást is fogja szolgálni. A buddhizmus, amelyik igazán tanult a kereszténységgel való találkozásából és a kereszténység a buddhizmussal való találkozásából, sokkal jobban fognak hasonlítani egymáshoz, mint ahogyan ma hasonlítanak. Lehet, hogy valamikor megszűnnek külön vallásos hagyománynak lenni, és egyesülni fognak. De lehet, hogy nem. Ezzel a kérdéssel most nincs miért foglalkoznunk.

A vallásos hagyományok egymás iránti nyitottsága nem jelenti csupán az eszmék és gyakorlatok iránti nyitottságot, hanem egymás történelme iránti nyitottságot is. Identitásunkat saját történelmünk alakította ki. Azért vagyunk keresztények, mivel a történelmet Izrael, Jézus és a keresztény egyház szempontjaiból olvassuk és értékeljük.

Az igazi nyitottság más hagyományok iránt megköveteli, hogy tegyük sajátunkká azok történelmét. Mi keresztények úgy nézzünk Mohamedre, mint a mi profétánkra is, úgy lássuk Gautamát, a Megvilágosodottat és a buddhista misszió történetét, mint saját örökségünk egy részét. A hindu tradíció gazdag sokfélesége szintén a miénk is lehet.

Hogy mindez egy napon valóság lesz, nem tartozik pusztán a képzelet világába. Már eddig is fiataljaink közül sokan tanulmányozták Dél- és Kelet-Ázsia vallásait, és örökségüket sajátjaiknak tekintik. Igaz, hogy többen közülük menetközben elvesztik a keresztény történelembe ágyazódott gyökereiket és a kereszténységről áttérnek a buddhizmusra vagy hinduizmusra. De vannak mások, akiknek az indiai és kínai vallások iránti értékelése nem helyettesítheti sajátjuk fontosságát. Identitásuk ilyen formán kiszélesedett, inkább mintsem beszűkült az újabb történelmek által, amelyeken állva korlátozzák önértelmezésüket.

Ezek az úttörők kényelmetlenül érzik magukat a keresztény egyházak legtöbbször szűklátókörű gondolkodásában. Ez érthető. Egy új reformáció élcsapata ritkán érzi magát kellemesen egy megreformálatlan közösségben. Gyakran éles nézeteltérés és a kölcsönös megbecsülés hiánya áll fenn. Egyik oldalon a múlt örökségén csüngenek, a másikon pedig nyitottságra hívnak. Az igazi globális teológiai megjelenése e két irányzat belső egységének felmutatásától függ. Meg kell mutatnunk, hogy nyitottak vagyunk mások iránt, mivel igazán hűségesek vagyunk saját örökségünkhöz. A keresztények számára ez azt jelenti, hogy mivel Jézus a középpont, nem lehetnek határok. Mivel

hűségesek vagyunk Jézushoz, azért kutatjuk az igazságot, bárhol is találjuk meg azt.

Egy pluralisztikus korban a teológiák pluralizmusára van szükségünk. Valóban, van és lesz ilyen pluralizmus, bármit mondunk, vagy teszünk róla. Ne bánkódjunk miatta és ne akarjuk helyettesíteni ezt a pluralizmust semmiféle egyedüli megközelítési móddal, vagy rendszerrel.

Egy pluralisztikus korban sokkal fontosabb az, hogy a teológiák pluralizmusa egyre globálisabbá váljék. Hajlandóság mutatkozik ebben az irányban, de ugyanakkor vannak jelei a nagyobb elszigetelődésnek és kölcsönös gyanakvásnak is. Nem lehet előre következtetnünk, hogy melyik irányulás fogja alakítani a jövőt. De ha megengedjük a kizárólagosságot tanítóknak, hogy ellenőrizzék a különböző vallások jelképrendszereit, minden okunk meglehet félni attól, hogy a társadalmi és vallási hatalom az övék lesz. A mi feladatunk küzdeni az ellenőrzésért, megmutatni, hogy mindenik hagyomány legfőbb lényege indítást adni a globális látás és megértés felé, hogy a kölcsönös szeretet jobban kifejezi a mi legmélyebb meggyőződésünket, mint a kizárólagosság. Mint szabadelvű vallásos gondolkodóknak, ez a hivatásunk.

Dr. ERDŐ JÁNOS

FONTOS KÉRDÉSEK, FELELŐS VÁLASZOK

Az IARF — Unitárius Világszövetség — XXVI. kongresszusa az unitárius egyházak és szabadelvű vallási szervezetek fóruma volt. A résztvevők eltérő környezetből jöttek, de közösen keresték a választ azokra a kérdésekre, amelyeket a mai világ ellentmondásos fejlődése tesz fel az emberiségnek.

A nagygyűlés központi témája *A világ vallásai találkoznak a 21. századdal* volt. Az időszerű és lényeges kérdéseket érintő téma alkalmat nyújtott a résztvevők önértelmezésére és tájékozódására: hogyan látják jelenüket és jövőjüket, helyzetüket és feladataikat a következő század küszöbén.

A tanácskozás ökumenikus légkörben folyt. Az egyes kérdések tárgyalása során kitűntek ugyan a hitbeli és teológiai különbségek, de konfrontációra nem került sor. Az előadások, megbeszélések, viták a legmesszebbmenő vélemény szabadság szellemét tükrözték, ugyanakkor építő és egymást segítő jellegűek voltak. Mindenki azt kereste, ami összeköt, nem pedig azt, ami szétválaszt. Ebből nem következett, hogy valaki megtagadja sajátosságát és elhallgassa álláspontját. A résztvevők identitásuk feladása nélkül megértették egymást és együttműködtek.

A kongresszus fő témáját négy előadás világította meg: Dr. Sam Keen: *Vallásos út a békéhez*; Dr. Clare B. Fischer: *Identitás és a vallások szorosabb közössége*; Dr. Masahiro Mori: *Technika és kulturális értékek*; Dr. John B. Cobb: *Globális teológia egy pluralisztikus korban*. A főtémán belül öt problémakört tárgyaltak ugyanannyi munkacsoportban, melyeknek fontosabb mondanivalóit a következőkben ismer-tjük.

1. Az első munkacsoport *Globális teológia egy pluralisztikus kor-ban* c. problémával foglalkozott. Megállapításai közül kiemeljük az alábbiakat.

A) Pluralisztikus világban élünk, a társadalmi formák, vallások, kultúrák, hagyományok sokféleségének valóságában. Ezt a jelenséget nemcsak átmenetileg kell tudomásul vennünk, hanem állandónak kell elfogadnunk. Az IARF maga is vallási pluralizmust képvisel.

A vallás az ember egyéni ügye, indokolt, hogy tiszteletben tart-suk minden embernek azt a jogát, hogy szabadon gondolkozhatik és imádkozhatik mindaddig, amíg mások lelki békéjét nem veszélyezteti. Ugyanakkor állást foglalunk az egyetemes emberi érdek szolidaritása mellett, hogy csak együtt győzhetjük le a következő század kihívásait.

A teológia az Isten és ember közötti viszony elméleti alapját és tartalmi mozzanatait tárja fel. Kulcsproblémája az istenkérdés. Sokféle-képpen lehet és kell Istenről beszélni, akinek teremtő és megtartó sze-retetéről vallanak a hívők, kételkedők és hinni vágyók egyaránt. Isten az abszolút lét, aki által van minden, mi is ő általa. Az élet is az ő ajándéka. Igénye az emberrel szemben megnyilvánul: a felebarát szol-gálatában, a humánus világi programokkal való együttműködésben és minden szenvedővel való szolidaritásban, még akkor is, ha ez súlyos változatokat kíván. A teológia számol az emberi valóságokkal és a tárgyilagos látásmódnak ad helyet. Előkészíti az egyház meggyőződés-t, feltárja értelmét és megújítja a vallásos ember lelki életét. Teoló-gia nélkül hosszabb ideig egyetlen egyház vagy vallás sem állhat fenn.

Az ember méltósága nem statikus fogalom, hanem dinamikus álla-pot, erkölcsi tevékenység, amely jogok gyakorlásában illetve köteles-ségek teljesítésében jut kifejezésre. Az emberi lét társadalmi függő-sége, az embertársra való ráutaltságnak a belátása. Ebből következik, hogy emberségünket csak közösségben, felebaráti módon élhetjük meg.

A hagyományos teológia csak részben tud megfelelni a pluralisz-tikus világ kihívásainak. Eppen azért olyan teológiára van szükségünk, mely számbaveszi a világról és önmagunkról alkotott új ismereteket, képes felülemelkedni az elválasztó vallási különbségeken és a hívő embereket lelkileg összefogja. Ilyen új teológia az ún. „globális teo-lógia”. Ez a teológia kifejezést nyer a vallási elfogulatlanságban, a másként gondolkodók iránti megértésben és az új felé való nyitott-ságban. Lehetőség adódik benne a felelősség gyakorlására és a lelki megújulásra. Elkötelezettséget jelent és reményt nyújt az ember sze-retetén alapuló társadalmi igazságosság és béke megvalósulásához. A globális teológia tiszteletben tartja a vallási és teológiai különbsége-ket, hajlandó azokból tanulni a teljesebb igazság megismerése és a kölcsönös lelki gyarapodás érdekében. Benne átgondoljuk és kiigazít-juk a magunk felfogását és törekedünk más nézeteket megérteni.

A globális teológia nem jelent elszakadást a kereszténységtől vagy saját keresztény identitásunktól, ellenkezőleg, annak mélyülését és erősödését szolgálja.

Az egyház jelen van a pluralisztikus világban, együtt él vele. Nem önmagáért van, nem uralkodásra hivatott, hanem Isten és ember szolgálatára, mely mindig a korszerű feladatok vállalásában valósul meg. Ennek a szolgálatnak alapja: Isten és ember szeretete, amely elválaszthatatlan egységben van egymással.

B) Az első munkacsoport, figyelembe véve az IARF pluralisztikus jellegét, csak irányelveket állapított meg és feladatajánlásokat terjesztett a kongresszus elé a következők szerint:

a. Az IARF tagegyházainak és teológusainak tudatosítaniuk kell híveik körében, hogy minden vallás indítást és ösztönzést jelent a lelki egyetértésre, együttműködésre és globális szemléletre, s hogy a legmélyebb vallásos meggyőződésünket a felebaráti szeretet fejezi ki, nem pedig a kizárólagosság, vakbuzgóság vagy türelmetlenség.

b. Tiszteljük egymás vallási és teológiai különbözőségeit, de ugyanakkor erősítsük saját vallásunk iránti elkötelezettségünket.

c. Vizsgáljuk meg vallásos tapasztalatainkat és teológiánkat azzal a céllal, hogy miképpen lehetne azokat globális irányba fejleszteni, hogy fokozottabb mértékben feleljenek meg az egyetemesség, nyitottság és inkluzivitás követelményeinek.

d. A fenti feladatok és ajánlások megvalósításával a tagegyházak és vallási szervezetek elősegíthetik, hogy az IARF, a hit- és ember-szeretet alapján, hatékonyabban hozzájárulhasson egyfelől a megosztottság, feszültség és türelmetlenség kiküszöböléséhez, másfelől az igazságosság, egyetértés, együttműködés és a béke megteremtéséhez.

2. A második munkacsoport *Azonosság és a vallások szorosabb közössége* címen tárgyalta a nagygyűlés témáját, s ennek eredményeit a következőkben foglalja össze:

A) Minden embernek joga van megválasztani vallását, szeretni azt és hinni abban. Ebből következően az ember elfogadja mások jogát is, hogy megválasszák saját vallásukat és higgyenek abban. Ez nem foglalja magában egy ember vagy egy vallás kizárólagosságát, mivel ez nem velejárója a választásnak. Mindenik vallás az igazságnak csak egy részét bírja, és nincs olyan vallás, amely kizárólagosan rendelkezne a teljes igazsággal. Ennek felismerése vezet a más vallások iránti tisztelethez.

A vallások közti párbeszéd és együttműködés hozzájárul vallási azonosságunk megőrzéséhez és fejlesztéséhez. Identitásunk megkívánja, hogy gondolkodásunkban és magatartásunkban legyünk pozitívek és megértők. Tartsuk tiszteletben a nemek közti és a kulturális különbségeket, valamint a nők méltóságát és sajátos tulajdonságait. Az a megállapítás, hogy „az ember jobban szereti önmagát, mint bárki mást” az első lépést jelenti mások szeretete felé. Ebből következik a jézusi parancs: „Szeresd felebarátodat, mint magadat”. Minél mélyebb az embernek felebarátja, valamint vallása és egyháza iránti szeretete, annál erősebb lesz az egész emberiség iránti szeretete.

A vallás lehet inkluzív vagy kizárólagos. Az inkluzív vallásban a különböző lelki tapasztalatok egy összefogó egészbe integrálódnak. A valláserkölcsi növekedés és a legmagasabb cél elérésére való törek-

vés segítenek az inkluzív vallás megértéséhez. Ezt úgy is tekinthetjük, mint végtelen folyamatot vagy mint az elérhető és megvalósítható felvilágosodás állapotát. A növekedés átlépi a saját vallása határait, hogy egy átfogóbb, inkluzív közösség részévé váljék. Ez a közösség ismeri az élet összefüggéseit és a mások javáért él, az azonosság állandóan növekvő megértésével és a különbözőségeken keresztül megvalósult egységgel.

A vallások közti találkozás és párbeszéd jó példáját szolgáltatja az IARF. Nekünk olyan példaadókra van szükségünk, akik komolyan veszik az egyén azonosságát, de ugyanakkor a különböző vallások és egy szorosabb vallási közösség azonosságát is. Egyszóval: szükségünk van egymást szerető, egymást meghallgató és egymástól tanuló emberekre.

B) A munkacsoport ajánlásai:

a. Keressük a kapcsolatot és együttműködést a különböző felekezeti szövetségekkel és nemzetközi vallási szervezetekkel, minden szinten, az IARF központján keresztül. Emellett az Unitárius Világszövetséget tovább fejleszthetjük olyan új egyházak, vallási szervezetek felvételével, amelyeknek az IARF-hez hasonló célkitűzéseik vannak.

b. Tegyük elevennébbé az IARF tagegyházai közti kapcsolatot országos és helyi szinten. A párbeszéd részleteit kívánatos közölni a tagegyházak és az IARF kiadványaiban.

c. Vállaljunk kötelezettséget a spiritualitás feltárása és ápolása érdekében. Erősítsük a lelki értékeket, tudatosítsuk a különböző vallásokban gyakorolt lelki diszciplinákat, és kutassuk fel azokat, amelyek a mi korunkban alakulnak ki.

d. Kutassuk fel a vallások közti párbeszéd lehetőségét minden felhasználható eszköz igénybevételével, beleértve a technikait is (pl. rádió, televízió, telefon, komputer stb.).

e. Támogassuk a vallások közti együttműködést a társadalmi átalakulásokkal kapcsolatban. Az IARF aktív kapcsolatokat tarthat fenn azokkal a nemzeti és nemzetközi szervezetekkel, amelyek a társadalmi átalakulást szolgálják. A társadalmi átalakulással kapcsolatos kérdéseket helyezzük előtérbe az IARF konferenciáin, hogy a résztvevők átfogó képet kaphassanak a békéért és igazságosságért végzett munkáról.

f. Létesítsünk egy új „Nemzetközi Vallási Párbeszéd Központot”, azzal a céllal, hogy az támogassa a vallások közötti párbeszédet és együttműködést.

3. A harmadik munkacsoport problémaköre volt *Globális felelősség az emberi szükségletek kielégítéséért*. Ezzel kapcsolatban az alábbiakat állapította meg:

A) Globális közösség vagyunk. Ebből következik, hogy együtt kell munkálkodnunk az emberi szükségletek kielégítéséért, a különböző kultúrák és hagyományok tiszteletben tartásával.

Alapvető fizikai szükségletek: a levegő, a víz, az élelem, a lakás, a fűtőanyag és az egészség. Társadalmi szükségletek: a béke, a biztonság, az igazságosság, az emberi és kulturális jogok, valamint a környezetvédelem, az igazságos politikai és gazdasági rend, a munkához való jog, a nevelés, a bennszülött és nemzetiségi csoportok kulturális fennmaradásának biztosítása a nemzeti államokban, a hozzáférhe-

tőség a kommunikációs eszközökhöz és technikához, a vallásszabadság és nem utolsósorban beletartozás a világ közösségébe.

A globális kérdések megoldása érdekében a vallásos emberek fontos feladata: tapasztalni és tapasztalni az egymáshoz való tartozás érzését, mely elmozdítja a tiszteletet és kölcsönös felelősséget a pluralisztikus és sokkulturájú világban. A nagyobb közösség iránti felelősség változásokat igényel a magatartásban és életstílusban.

B) Hogy globálisan gondolkozhassunk és helyileg cselekedhessünk, az emberi szükségletek kielégítése érdekében a harmadik munkacsoport a következőket ajánlja:

a. Vegyük igénybe cselekvési alapul az Egyesült Nemzetek Szervezete Emberi Jogok Deklarációját.

b. Tájékozódjunk az ENSZ munkájáról és szakosított szervezeteiről, hatékonyságukat fokozottabb mértékben támogassuk.

c. Munkodjunk együtt minden szinten más, hasonló célkitűzésekkel működő nem kormány-szintű nemzetközi szervezetekkel.

d. Segítsük az oktatással-neveléssel foglalkozó szervezetek munkáját.

e. Foglalkozzunk a nacionalizmus szerepével, vizsgáljuk meg önmagunkban és országainkban.

i. Támogassuk az Elemezési és Mezőgazdasági Szervezetet (FAO).

g. Kuzadjunk a fokozatos leszerelésért.

n. Tegyük elevenebbé az IARF tagegyházainak kapcsolatát, teológusok és más egyházi személyek cseréjét.

i. Tájékozódjunk a békére való nevelés és a konfliktusok békés megoldása terén elért eredményekről, és törekedjünk azokat minél szelesebb körben hasznosítani.

j. Figyeljük a multinacionális és katonai érdekeltégű ipari vállalatok tevékenységét, amelyek befolyásolják az emberi jólétet.

k. Tanítsunk új etikát, amely felöleli a környezet iránti tiszteletet és a népesedési kérdéseket is.

l. Tudatosítsuk a gazdag országokban egy igazságosabb gazdasági rend megteremtésének sürgősségét.

4. A negyedik munkacsoport tárgyát a *Technika és kulturális értékek* c. téma képezte, amelynek során a következő megállapításokat szövegezték meg:

A) A technika áldást jelent az ember számára. Pozitív értékelése mellett azonban nem szabad elfeledkeznünk árnyoldalairól sem, mint pl. a növekvő embertelenedés veszélye, távlati fejlődéseinek beláthatatlan következményei.

A technika gyors elterjedése és szakosodása akadályozza értelmének és céljának megértését, ugyanakkor erősíti a szakértők oligarchiáját. A technikai megoldások mindig újabb problémákat váltanak ki.

Az élet egymástól függő folyamat, semmi sincs elszigetelve benne. A vallásos emberek a 21. században azokkal fognak együtt dolgozni, akik újra a figyelem középpontjába helyezik az emberi értékeket és jobban fognak a technikai fejlődéshez közeledni. Ugyanakkor a mechanikus helyett inkább a biológiai és ekológiai szemponthoz igazodnak; a döntések hozatalában figyelembe veszik a jövő nemzedék humánus érdekeit és a technika hatását az élet minőségére. Fontosnak tartjuk, hogy vallásunkat állító formában fejezzük ki és együtt-

működésen alapuljon állásfoglalásunk, felelősségünk, technikai ismereteink és a természet iránti magatartásunk. Célunk legyen az, hogy egymással és egymást támogatva, átéléssel és tisztelettel, férfiak és nők egyenlő erőfeszítéssel dolgozzunk, hogy az élet minőségét jobbjítsuk az egész teremtés, minden teremtmény számára.

B) A munkacsoport ajánlásai:

a. Keressük és valósítsuk meg azokat a módokat, amelyek a vezetőket és közösségeket arra nevelik, hogy a technikai kérdésekre vallásos feleletet adjanak.

b. Karoljuk fel azokat a tanulmányokat, melyek elősegítik a technika eredményeinek humánus felhasználását.

c. Fejlesszük az embereknek a tudományhoz és technikához való kapcsolatának tudatát.

d. A következő IARF kongresszusokon kutassuk a vallásos közélet mikéntjét a technikai kérdésekhez azzal a céllal, hogy a vallás lényegének teljesebb megértéséhez jussunk, és az így szerzett ismereteket alkalmazzuk a különleges technikai kérdésekre.

e. Szervezzünk az IARF tagjai köréből egy széleskörű bizottságot, tudósok és technikusok részvételével a felmerülő fontosabb tudományos és technikai kérdések megtárgyalására. A bizottság javaslatot tehet az IARF Tanácsának megfelelő intézkedések foganatosítására nyilatkozat formájában, közleményt adhat ki tudományos-technikai kérdésekről a vallással kapcsolatban.

f. Ösztönözzük az új technika értékelését, figyelembe véve az életre s az emberi jólétre kiható áldásait és veszélyeit.

5. Az ötödik munkacsoport *Vallásos út a békéhez* címen tette vizsgálat tárgyává a kongresszus főtémáját. Ezzel kapcsolatban foglalkozott az 1984. évi Tokióban tartott IARF kongresszus jelentésével, mely többek között ezeket tartalmazza: „A kölcsönös tudatlanság képezi az egymás közötti ellentétek fő forrását. Ezért a vallásos emberek fő kötelessége, hogy az ellentétek eloszlatásán munkálkodjanak, mindent megtegyenek annak érdekében, hogy próbálják az egymással szemben álló nemzetek problémáit megérteni, és küzdjenek az ideológiai mezevség és egyoldalúság ellen.”

A) A munkacsoport megállapította, hogy a tokiói kongresszus eredményei és célkitűzései sajnos mind a mai napig nem váltak valóra. A béke nemzetközi éve, a stockholmi határozatok, a Rejkjavik-i nagyhatalmi találkozás megállapodásai ellenére a nemzetközi helyzet nem javult, a katonai konfliktusok erősödtek, a fegyverkezésre fordított összegek növekedtek, a vallási fanatizmus és türelmetlenség nem csökkent.

A tárgyalások folyamán dr. Kovács Lajos püspök ismertette Románia Szocialista Köztársaság békepolitikáját, valamint az egyházak és vallásfelekezetek által szervezett béke nagygyűléseket, amelyeken számos felekezeti szövetség képviselői és vezetői külföldi egyházi személyek is részt vettek, és kinyilvánították az atomfegyverkezés elítélését kifejező álláspontjukat. Ezeken a béke nagygyűléseken, valamint a teológiai intézeteknek évenként két alkalommal sorra kerülő interkonfesszionális konferenciáin egyházfők, teológiai tanárok és más

egyházi személyek az ország és az egyházak békepolitikáját erőteljesen képviselték. Külön kiemelte Nicolae Ceaușescu államelnök irányításával tartott népszavazás egyhangú határozatának jelentőségét, mely kimondotta, hogy az ország hadseregének létszáma és a katonai kiadások 5 százalékkal csökkenjenek, példát mutatva ezáltal, és más országok kormányait is felhívva hasonló jellegű és a fokozatos leszerelést megvalósító, főképpen pedig a nukleáris fegyverek megsemmisítésére irányuló határozatok hozatalára.

A munkacsoport foglalkozott az ellenséges propaganda állandó uszításával, amely nem csupán a háború idején működött, de a béke viszonyai között is folytatódik. A sajtó, a rádió, a televízió és a különböző célzatos irodalmi termékek felhasználásával fokozza a meg nem értést és a gyűlöletet emberek és nemzetek között. Ebben a tekintetben egyes felekezetek és egyházak is kivették részüket.

Pozitívan értékelte azt a békemenetelést, mely 200—200 szovjet és amerikai ifjú részvételével 1987. június 8. és július 8. közötti időben Leningrád és Moszkva között ment végbe azzal a céllal, hogy a két nagyhatalom ifjai egymást jobban megismerjék, egymással barátságot kössenek, egymás őszinte békevágyáról tájékozódjanak, és így a leszerelés nagy problémájának fokozatos megvalósulásához hozzájáruljanak.

A munkacsoport megállapította, hogy a humánusabb társadalom építése nemcsak lehetőségünk, de egyenesen kötelességünk. Isten szeretete ugyanis elválaszthatatlan az ember szeretetétől. Az igazi hit nem szemlélődés, hanem cselekedet az emberi méltóság, az igazságosság és a béke érdekében.

Napjaink sorskérdése a háború és a béke. A tömegpusztító nukleáris fegyverek az emberiség létét fenyegetik. A nukleáris háború semmilyen körülmények között nem igazolható. Isten akarata az élet és nem a halál, a béke és nem a háború. A szeretet és erőszakmentesség hitelvél össze nem egyeztethető a háború. Meg kell egyezni az atomkísérletek beszüntetésében, és üdvözölni kell minden eszközt, mely a leszereléshez vezet, akár a nukleáris, akár a hagyományos fegyverzet terén. Az IARF megalakulása óta elítélte a háborút és állást foglalt az élet tisztelete, a béke mellett. Ez az elkötelezettsége ma is érvényes az Unitárius Világszövetség tagegyházaira és vallási szervezeteire.

A béke melletti állásfoglalás szükségszerűen magába foglalja a társadalmi igazságosság kérdését is, amelynek megvalósítása erősíti a béke fennmaradását. A békét ugyanis nem lehet igazságtalanságra alapozni.

B) A munkacsoport feladat-ajánlásai:

a. A kongresszus javasolja az ENSZ-nek „Vallásos türelem és megértés éve” kimondását.

b. Öntudatosan küzdjünk minden félrevezető propaganda és megtevesztő állásfoglalás ellen, elutasítva minden olyan előítéletet, amely a megértés, közeledés, a béke útjában áll.

c. Minthogy a háború a szenvedés egyik forrása és következménye, hangsúlyozzuk minden egyén személyes felelősségét és feladatát az emberi szenvedés megakadályozására és leküzdésére.

d. Hitünkéből fakadó elkötelezettség, hogy minden tőlünk telhetőt tegyünk meg a háború elhárításáért, a fokozatos leszerelésért, a tartós békéért, hogy az emberiség békés, alkotó életet élhessen.

Az IARF kongresszusa augusztus 6-án tartott plenáris ülésén az öt munkacsoport megállapításait és ajánlásait egyhangúlag elfogadta, és felhívta a tagegyházakat és vallási szervezeteket, hogy tegyenek meg mindent azok megvalósítása érdekében.

6. A kongresszus jó alkalomnak bizonyult felmérni teológiánkat, a benne érvényesülő törekvéseket és azt, hogy melyek azok a problémák, amelyekkel a tagegyházak teológusainak mielőbb foglalkozniuk kell, ha eleget akarnak tenni egyházuk és híveik iránti kötelességeiknek.

A találkozó alkalmat nyújtott a résztvevőknek sok új javaslat, indítás, elhatározás és kapcsolat létrehozására, amelyek csak a következő évek során fejtik ki hatásukat.

Az elért eredmények nem tudják feledtetni azt az érzést, hogy van még tennivalónk ahhoz, hogy megállapításaink mélyebben ragadják meg a vallás valóságát, a mai világ és emberiség alapkérdéseit, és hogy a maguk nagyságában lássuk hivatásunk feladatait.

A kongresszusnak jövőre mutató bizonyágtétel és erőgyűjtés jellege volt. Ennek alapján foglaljunk határozottabban állást a vallás jegyében elkövetett embertelenségekkel, az emberiség égető kérdéseiben tanúsított érdektelenséggel, valamint az állásfoglalás elől való kitéréssel szemben.

Egymás jobb megismerése és egymás gondjainak felvétele érdekében erősítsük a kapcsolatot és együttműködést egymással, és bővítsük a személycserét a tagegyházak teológusai és vezető személyei között.

Fokozzuk a küzdelmet a mindenki számára biztosított emberi méltóság társadalmi feltételeinek megteremtése érdekében.

Biztosítsunk több időt és alkalmat a következő kongresszuson a résztvevők párbeszédére és közvetlen teológiai eszmecserejére.

Kivánatosnak tartjuk, hogy a különböző hitfelfogások ismertetése és a teológiai tájékozódás céljából, az IARF konferenciák és a kongresszus előadóinak kiválasztásánál biztosítsuk a tagegyházak megfelelő képviselését.

Köztudott, hogy holnap csak azt a termést gyűjthetjük be, amelynek magjait ma ültettük el. Ebből következik, hogy a különböző hitvallások és hitfelfogások ellenére, közös a felelősségünk az emberiségért és a világunkért.

Az IARF XXVI. kongresszusa eredményes volt, jól szolgálta az unitárius kereszténység és szabadelvű vallások ügyét. Épülhettünk együtt a hitben és tanulhattunk egymástól a szolgálatban. A nagygyűlés utat is jelölt a világban, a mi utunkat a 21. század felé. Ebben látjuk a kongresszus jelentőségét és maradandó értékét.

AZ UNITÁRIUS VILÁGSZÖVETSÉG — IARF — 1987. ÉVI KONGRESSZUSÁNAK NYILATKOZATA.*

Az IARF-nek a kaliforniai Stanford egyetemen tartott XXVI. kongresszusán a világ sok részéről összegyűlve, gondolataink a jövő felé irányultak, mert küszöbön a 21. század. Felismertük, hogy a jövő alakulásáért mi is felelősek vagyunk, hogy ez a fenyegető, de ugyanakkor ígéretes világ sokat vár a világ vallásaitól. Erre a kihívásra a vallásos emberek szabad és nyitott párbeszéde alapján válaszoltunk, amelyeket már az előző kongresszusok nyilatkozataiban is megfogalmaztunk. Ezek a nyilatkozatok az ember személyiségének tiszteletére, mindnyájunk otthona, a föld megbecsülésére köteleznek, és a mindenki számára nyitott szellemi források felhasználására közös munkánk, a béke és az igazság világáért.

Figyelembe véve az előttünk álló feladat nagyságát, újra megerősítjük a kongresszusi nyilatkozatokban kifejezett szellemet, hogy az előrelátások megvalósuljanak. Nekünk, vallásos embereknek a fény és a reménység világító tornyai szerepét kell vállalnunk. Párbeszédünk és együttműködésünk kiterjesztését folytatva, együtt fényt deríthetünk a világra, és a következő századot az éltető reménység századává tehetjük. Tudatában vagyunk annak, hogy csak a hagyományok és kultúrák változatosságának elfogadása, mint a kölcsönös gyarapodás forrása, vezethet minket előre a reménységben, és nem az a kísérlet, amely egyformaságra akar kényszeríteni eszmét és gyakorlatot illetően.

Kapcsolataink a világ sok vallásával arra ösztönöznek, hogy felhívjuk őket, vállalják a felelősséget egy olyan világrend szellemi megalapozásáért, amely után a jóakarátú emberek mindenhol sóvárognak. Állítjuk, hogy az összes vallásos hagyományok egyetemes emberi tapasztalatot és vágyakozásokat fejeznek ki, amelyek a helyi történet és kultúra alapján sajátos megnyilatkozások nagy változatosságában jutnak kifejezésre, s mi bár különböző utakon járunk, ezekben az egyetemeset és az időtálló látjuk. Mindegyik csoport és személy megkülönböztető hozzájárulásra kötelezett az egész javára, amely egyesít minket. Önmegvalósulásunk azonban több szinten összeütközik az elnyomás erőivel és a szegénységgel. Kötelezzük magunkat, hogy közreműködünk azokkal, akik a megértés és a béke világáért, valamint az ember méltóságának tiszteletben tartásáért és jogainak előmozdításáért dolgoznak. Napjaink gyors technikai változásai egyaránt vezethetnek az emberi élet gazdagodásához vagy egy egyetemes megsemmisüléshez. Éppen ezért javasoljuk a kongresszuson résztvevő tag-egyházak képviselőinek és mindazoknak, akiket hívó szavunk elérhet, hogy dolgozzanak együtt a technikában munkálkodókkal az emberi értékek kellő megbecsüléséért, elsőbbségi jogának tiszteletben tartásáért. A technika fejlődése csak úgy szolgálhatja az előrehaladást és

* Elhangzott az augusztus 6-án tartott záróülésen; angolból fordította dr. Erdő János.

nem a pusztítást, ha az erkölcsi követelményeknek eleget tesz. Biológiai és ekológiai szempontot fogadjanak el, nem pedig mechanikait, a határozatok hozatalában vegyék figyelembe a jövő nemzedéket, és a technika hatását az élet minőségére!

Elismerjük, hogy amikor ideológiai konfliktusra fordítja figyelmét nem pedig a szellemire, mely egyesít, még a vallás is gátolhatja a béke és megértés felé irányuló törekvéseket. Ellene vagyunk minden olyan eljárásnak, mely az embereket egymással szembeállítja, és azt akarja, hogy azokban, akik tőlünk különböznek, ellenséget lássunk.

A kongresszus ajánlásai:

1. Javasoljuk tagegyházainknak és csoportjainknak, hogy globális nézőpontból vizsgálják sajátos hitfelfogásaikat és vallásos gyakorlatait, hogy ezáltal megkönnyítsék a maguk között és másokkal folytatandó oly szükségességet párbeszédet.

2. A vallások világparlamentjének közeli centenáriuma való tekintettel, amely 1993-ban lesz, javasoljuk, hogy az IARF és tagegyháza cselekvőleg mozdítsák elő a vallásközi párbeszédet, bevonva azokat az egyházakat és vallási közösségeket, amelyek hajlandók abban résztvenni helyi, országos és nemzetközi szinten. Kívánatosnak látjuk, hogy ennek a párbeszédnek szemelvényei megjelenjenek a tagegyházak folyóirataiban és az IARF kiadványaiban.

3. Elengedhetetlennek tartjuk a folyamatos dialógus szükségét minden szinten azokkal is, akiket érdekelnek a technikai változások vallás-erkölcsi velejárói, és pozitív módon hozzájárulnak az ilyen párbeszédhez azért, hogy a technikai változások elősegíthessék az élet minőségének emelését és a természeti világ integritásának tiszteletét.

4. Újra megfogalmazzuk a vallásos elkötelezettségünkből folyó követelményt, hogy részt vegyünk a békéért, a kölcsönös megértésért, az emberi jogokért és a szenvedés enyhítéséért folyó munkában!

Dr. SZABÓ ÁRPÁD

JÖVŐNK IRÁNTI FELELŐSSÉGGEL

Az IARF teológiai konferenciája és XXVI. kongresszusa

I. Az IARF — Unitárius Világszövetség — teológiai konferenciája

A konferenciát 1987. július 27—31. napjain rendezték meg a kaliforniai Berkeley-ben, a híres egyetemi városban (Egyesült Államok). Rendezője és vezetője dr. Gordon McKeeman a Starr King unitárius-univerzalista teológiai intézet igazgatója, színtere az itteni lutheránus teológiai főiskola volt. A konferencián 32-en vettek részt az IARF különböző tagegyházaiból. Egyházunkat dr. Kovács Lajos püspök,

dr. Erdő János főjegyző, dr. Szabó Árpád teológiai tanár, Andrási György előadótanácsos és Rezi Elek teológiai tanársegéd képviselte.

A Starr King Teológiai Intézet (Starr King School for the Ministry) egyike az amerikai unitárius-univerzalista egyház lelkészképző főiskoláinak. 1901-ben alapították „Pacific Unitarian School for the Ministry” nevén. Akadémitáink közül többen tanultak ezen a főiskolán megalapításától kezdve. Jelenlegi nevét Starr King unitárius lelkésztől kapta, aki az amerikai polgárháború idején a San Francisco-i 1 sz. egyházközség lelkésze volt, s mint a szabadság és egyenlőség eszméinek kiemelkedő harcosa Kalifornia állam egyik képviselője volt az Egyesült Államok Kongresszusában. Mivel ennek az intézetnek nincs bentlakása, ezért rendezték a konferenciát a lutheránus testvérintézet helyiségeiben, szép természeti környezetben.

Berkeley-ben, a Kaliforniai Egyetem szomszédságában az ún. „szent hegyen” kilenc protestáns és római katolikus teológia működik szoros egységben és közös tevékenységben s együtt alkotják a „Graduate Theological Union” társulatot. Bármelyik teológia hallgatójának joga van a társulat testvérintézeteiben hallgatni az előadásokat és vizsgázni az illető tárgyból.

A teológiai konferenciának ez alkalommal nem volt központi témája, ahogyan ezt az előző években gyakorolták, hanem korunk lényeges valláserkölcsi értékfogalmait, ellentétes párjaikkal együtt, állította a megbeszélések középpontjába. Ezek a következők voltak: teremtés — pusztítás, jó — rossz, munka — szabadidő, gyermekek — öregek, szellemiség — igazság, tekintély — szabadság, jólét — inség, élet — halál, múlt — jövő.

A megnyitó előadást dr. Robert N. Bellah, a kaliforniai egyetem tanára tartotta „A különbözőség tapasztalata” (The Diversity Experience) címen. Dr. Bellah azzal összegezte előadását, hogy nekünk az élet egységére kell tennünk a hangsúlyt a különbözőség hangoztatása helyett. Meg kell tanulnunk azt a nyelvet beszélni, amelyet fokozatosan elfelejtettük, a megértés, egymás értékeinek megbecsülése és tisztelete, az együvé tartozás nyelvét, amelynek a bibliai hagyományból kell táplálkoznia. A közösségek közösségének a megvalósítására kell törekedni, amelynek összetartó ereje ez az új nyelv lesz.

A megállapított kérdéseket a résztvevők két munkacsoportban tárgyalták meg, közvetlen beszélgetések formájában. Miután mindenki kifejtette véleményét, meglátásait vagy éppen gyakorlati tapasztalatát, a két munkacsoport irányítói dr. Gordon McKeeman és dr. Wayne Rood összegezték a megállapításokat.

A végső, közös megbeszélésen dr. Gordon McKeeman foglalta össze a munkacsoportok eredményeit. A konferencia a szó igaz értelmében a teológusok dialógusa volt, akik egyöntetűen kifejezték, hogy csak valláserkölcsi értékeink iránti felelősséggel, fontosságuk kihangsúlyozásával nézhetünk szembe eredményesen a 21. század kihívásaival. Csak akkor remélhetünk jövődőt, ha a múlt hagyományainak ismeretén állva időnként, amelynek kényszerét mindannyian magunkon hordozzuk, „kairos”-szá, beteljesült alkotó idővé változtatjuk át, amelyben mindenki hivatástudattal és felelősséggel dolgozik a jelenben a holnapért. Ebben az értelemben a konferencia értékes hozzájárulást nyújtott a Világszövetség kongresszusának előkészítésében.

A konferencia programja keretében a résztvevők meglátogatták Berkeley-ben a Kaliforniai egyetemet, az 1. sz. unitárius univerzalista egyházközséget és templomát, San Francisco város történeti, kulturális és építészeti nevezetességeit és ismerkedtek magával a várossal, majd a város közelében levő természeti látványosságot, a híres „Muir Woods” védett területet, az óriás vörösfenyőekkel.

II. Az IARF — Unitárius Világszövetség — XXVI. kongresszusa

Időpontja július 31 — augusztus 7., színhelye San Francisco-tól nem messze, Palo Alto kisvárosban levő Stanfordi egyetem volt.

Az egyetemet 1891-ben alapította a gazdag Stanford család a huszonévesen vérrákban elhunyt egyetlen fiúk emlékére. Az elmúlt közel száz év alatt az egyetem rohamosan fejlődött s ma egyike az Egyesült Államok hírneves magánegyetemeinek. Különösen a magfizika, a vegyészet és a biológia területein ért el kimagasló eredményeket az itteni kutatómunka.

Az IARF 41 tagcsoportját 811 küldött képviselte az öt kontinens 17 országából. Ezen kívül a megnyitó és záró istentiszteleten és ünnepélyen mintegy 300 érdeklődő vett részt a közeli unitárius univerzalista egyházközségekből. A kongresszuson egyházunkat hattagú küldöttség képviselte. A teológiai konferencián résztvevők mellett Kiss Alpár baróti lelkész volt a hatodik, aki előzőleg az ifjúsági szervezet összejövetelén vett részt.

A kongresszus központi témája: „A világ vallásai találkoznak a 21. századdal” (World Religions Face the 21st Century” volt. Ez a téma — állapította meg Diether Gehrman főtitkár — „jelentőségteljesen tükrözi a Világszövetség jelenlegi fejlődésmenetét. A téma két fontos távlatot kínál: az egyik jövőnkre tekint, a másik úgy határoz meg minket átfogó módon, mint nemzetközi vallásos közösséget.”

Ezt a témát plenáris üléseken elhangzott előadások és öt munkacsoport keretében előterjesztett dolgozatok mélyítették el. A következő előadások hangzottak el: dr. Sam Keen: Vallásos út a békéhez (The Religious Path to Peace), dr. Clare B. Fischer: Identitás és vallások szorosabb közössége (Identity and Closer Community of Religions), dr. Masahiro Mori: Technológia és kulturális értékek (Technology and Cultural Values), dr. John B. Cobb: Globális teológia egy pluralisztikus korban (Global Theology in a Pluralistic Age) és Motoyuki Naganuma záró előadása.

Az öt munkacsoport a főelőadások témáját dolgozta fel. Ezek a következők voltak:

1. Globális teológia egy pluralisztikus korban — Global Theology in a Pluralistic Age; vezetői dr. Spencer Lavan (Amerika) és Tatsue Miyake (Japán). A munkacsoportban egyházunkat dr. Erdő János képviselte.

2. Identitás és a vallások szorosabb közössége — Identity and Closer Community of Religions; vezetői Natalie Gulbrandsen (Amerika) és Nobuo Kasuyana (Japán). A munkacsoportban egyházunk részéről dr. Szabó Árpád vett részt.

3. Globális felelősség az emberi szükségletek kielégítéséért — Global Responsibility for Meeting Human Needs; vezetői Malvin Hoover

(Amerika) és Ditas Consunji (Japán). A munkacsoportban egyházunk képviselője Rezi Elek volt.

4. Technológia és kulturális értékek — Technology and Cultural Values; vezetői dr. William C. Saunders (Amerika) és dr. Yutaka Furuta (Japán). A munkacsoport tagjai egyházunk részéről Kiss Alpár volt.

5. Vallásos út a békéhez — The Religious Path to Peace; vezetői dr. Loretta J. Williams (Amerika) és dr. George Cox (Anglia). A munkacsoportban egyházunk részéről dr. Kovács Lajos és András György vettek részt.

Augusztus 6-án a kongresszus közös ülésen hallgatta meg a munkacsoportok megállapításait és azokat változtatás nélkül a magáévá tette, az itt elfogadott zárónyilatkozással együtt.

A kongresszus programjában az öt munkacsoport mellett szám szerint 81 műhely jellegű csoport-összejövetelt rendeztek, ahol az IARF tagcsoportjainak életével, tevékenységével, sajátos kulturális és művészeti szokásaikkal és gyakorlatukkal ismertettek meg a résztvevők. E sokszínű program keretében augusztus 1-én és 4-én rendezett összejövetelen egyházunk és a többi kelet-európai testvéregyház életének és munkájának megismerésére került sor. A megbeszélésen mindkét alkalommal számosan jelentek meg. Dr. Kovács Lajos püspök bevezetőjében ismertette egyházunk életét az alkotmányban foglalt lelkiismeret- és vallásszabadság biztosította társadalmi keretben, valamint azt a társadalom szolgálatot és békevédelmi munkát, amelyet a hazai egyházak ökumenikus közösségében folytat. A résztvevők számos kérdést tettek fel egyházunk életével, istentiszteleti gyakorlatával és országunk valláspolitikájával kapcsolatban, amelyekre Püspök a részletes felvilágosítást adott.

A kongresszus szerves részét képezte az IARF közgyűlése, amely az általános programmal összhangban augusztus 5—6-án ülésezett. Tárqsorozatán szerepelt Diether Gehrman főtitkár jelentése a Világszövetség 1984—1987 közötti időszakban végzett munkájáról, a pénztáros jelentése az IARF anyagi helyzetéről; az IARF alkotmánya egyes szakaszainak módosítása, választások és új tagcsoport felvétele.

Miután a közgyűlés a jelentéseket részletesen megtárgyalta és elfogadta, az 1987—1990 évekre a következő választásokat eszközölte:

elnök: dr. Eugene Pickett (Amerika)

alelnök: Marqreet van Deursen-Postma (Hollandia)

pénztáros Yukitaka Yamamoto (Japán)

A tanács tagjai: dr. Ferencz József, Natalie Gulbrandsen, dr. Kovács Lajos, Olatunji Matimoiu, Sheilla McMillan, Toshio Miyake, dr. Nikkio Niwano, Bituen Pablo, dr. Andreas Rössler, Nelly de Rooy-Jansen, Punyabrata Roy Choudhury, dr. William F. Schulz és dr. Roy Smith.

A közgyűlés dr. Nikkio Nowanot, a Risho Kosei-kai alapítóját az IARF tiszteletbeli elnökévé választotta.

A közgyűlés az IARF tagcsoportjai sorába rendes tagként felvette az Amerikai Humanista Társulatot. Az egyházunkat megillető négy szavazati jogot a közgyűlésen dr. Kovács Lajos, dr. Erdő János, dr. Szabó Árpád és András György gyakorolták.

A kongresszus rendezményei sorában első helyen a megnyitó ünnepélyt említjük meg, amelyre az egyetem szép templomában került

sor. Beszédet mondott dr. Maya Angelou író, egyetemi tanár, polgárjogi harcos. A kongresszust üdvözlötték az amerikai Unitárius Univerzalista Egyház, mint a kongresszus rendezője, valamint dr. Diana Eck professzor az Egyházak Világtanácsa, dr. John Keane a Vatikán és dr. Robert Tielman professzor a Nemzetközi Humanista és Etikai Unió részéről. Megfigyelőként képviseltették magukat a Vallás és Béke Világkonferencia, a Keresztény Békekonferencia és a Nemzetközi Amnesztia szervezet.

Augusztus 2-án, vasárnap este volt a kongresszusi istentisztelet, amelyen dr. William Schulz az amerikai Unitárius Univerzalista Egyház elnöke mondott ünnepi beszédet.

Augusztus 5-én a Hirosimára ledobott első atombomba évfordulójának előestéjén „békevirrasztás” volt, ahol a résztvevők újból kifejezték az IARF felelős elkötelezettségét a béke és leszerelés kérdésében, hitet téve az élet és a fejlődés mellett.

Augusztus 6-án került sor a kongresszus záró istentiszteletére és ünnepélyére. Itt említjük meg, hogy először az IARF történetében három liturgiai nyelv szerepelt; az angol és japán mellett, egyházunk múltja és jelene iránti megbecsülés jeleként a magyar nyelv is. A kongresszusi záró beszédet Motoyuki Nagamuna mondta.

Kiemelkedő esemény volt a japán példa sikere nyomán ez alkalommal is megszervezett gyülekezeti és családlátogatás. Augusztus 2-án, vasárnap délelőtt a küldöttek a környéken levő unitárius-univerzalista egyházközségeket látogatták meg, részt vettek az istentiszteleteken és ezt követően a családok körében ismerkedtek az ottani élettel.

A kongresszus idején reggel és este istentiszteletet tartott az IARF egy-egy erre felkért tagcsoportja. Egyházunk augusztus 5-én hétfőn reggel tartott istentiszteletet, amelyen Bibliát olvasott dr. Kovács Lajos, imát mondott dr. Szabó Árpád és prédikációt tartott dr. Erdő János.

A kongresszuson az „IARF Alber Schweitzer”-emlékdíjat Kalyani Karlekar, a Kalkuttai Társadalmi Tervezet vezetője kapta.

A kongresszus és az azt megelőző teológiai konferencia a jövő iránti felelősséggel vizsgálva a reánk váró feladatokat megállapította: nem tekinthetünk előre a 21. századba anélkül, hogy számba ne vennénk a 20. század történetét. Századunk kétségtelenül mind a haladás, mind a rombolás színtere volt. Az előző századokkal összehasonlítva igazi globális katasztrófát tudtunk kialakítani. De megsemmítettünk két világháborút is. Láttuk a népek felszabadulását az elnyomó társadalmi-politikai rendszerek alól, és láttunk mozgalmakat, amelyek önmagukat nuszitították el. Láttuk az egyéni szabadság kiterjedését, de a személyes elkötelezés nem mindig érvényesült. Láttuk a hatalmas technológiai fejlődés haszonélvezőit s ugyanakkor áldozatait is. Az iparilag fejlett országok a jólét soha nem tapasztalt szintjét érték el, mialatt az éhség és nélkülözés tartia uralma alatt a világ nagyrészét.

És ugyanilyen ellentétes érzelmekkel nézünk a 21. század elé, amely egyben egy új évezred kezdete is. Ezer évvel ezelőtt Európa népei a dicsőség és végső várakozásában voltak. Olyan világban éltek, amelyet vallási összeütközések dúltak fel és a türelmetlenség jellemezett.

Korunkban mi nem akarjuk Istent tenni felelőssé jövőnkért, legyen bár az jobb vagy rosszabb. Nem akarjuk Isten nevében megsz-

tani az emberiséget, kiválasztottakra vagy elátkozottakra csak azért, mert eltérő kijelentésekhez tartoznak, a mienktől eltérő életutat ismernek el és másképp gondolkodnak.

Ehelyett hitet teszünk a vallások és gyakorlataik, a társadalmi formák és kulturális hagyományok pluralizmusa mellett. De tudjuk azt is, hogy ebből a pluralizmusból kinő a közös érdeklődés és együttműködés. Ezt igazolja az emberiség felismerése és annak közös tudata, hogy csak együtt tudunk úrrá lenni a következő század kihívásain. Mi nemcsak hirdetjük a világ vallásai és az emberiség szorosabb együttműködését, hanem gyakoroljuk is azt a közös tevékenység által.

A múltban eszmék formálták sorsunkat, a jövőt is az eszmék fogják alakítani. Az IARF-nek, mint a szabadelvű vallások nemzetközi közösségének az a hivatása és lesz a jövőben is, hogy bizonyítsa eszméinket és meggyőződésünket, amelyek irányítanak, és munkálkodják felelősséggel azok megvalósításán.

Dr. MURVAY SÁMUEL

MIT VÁRUNK MI EGYHÁZTAGOK A LELKÉSZEKTŐL

A kérdés természetéből következik, hogy nem a „mi”, hanem csak a magam nevében szólhatok és azt is a csalhatatlanság minden igénye nélkül. Szerény véleményem ez, amit, ha valaki kiegészít vagy helyesbit, annak csak örülni fogok.

Ha egy szóban kellene a feltett kérdésre válaszolnom, azt mondanám: mindent! Még pedig úgy, hogy cserébe úgyszólván semmit sem adunk.

Ez a „minden” nem elsősorban rengeteg munka és semmiképpen sem valamilyen anyagi előnyhöz való hozzásegítés; a lelki életünkről van szó és ilyen értelemben igényeljük a határtalan, odaadó, önzetlen és fáradhatatlan közreműködést.

A hit vonatkozásában *mindent* Istenétől vár a földi halandó és Istenének se ad ezért cserébe semmi mást, mint ígéretét és szándékát, hogy Hozzá hű lesz és embertársait szereti. Ahhoz, hogy ez a hit kialakuljon, megerősödjék és az élet megpróbáltatásai közepette se inogjon meg, nagy szükségünk van a lelkész szolgálatára.

Éppen ezért állandóan éreznünk, tudnunk kell, hogy az ő hite sziklaszilárd és ezt életével, magatartásával is bizonyítania kell. Csak azt lehet követni, aki jó példával jár elől, és csak annak lehet elhinni, amit mond, akiről tudjuk, hogy szavai belső meggyőződését tükrözik.

Ha már itt tartunk, legyen szabad kitérnem az egyházi beszédre, prédikációra. Nincs siralmasabb, mint érezni, hogy a szónok csak azért fúzi a szavakat, mondatokat, hogy kitöltse az „előírányzott” időt. Legyen mondanivalója és azt lehetőleg úgy válassza meg, hogy közérdekű lehessen. Nem a vontatottan, sok alpátossal előadott beszéd ra-

gadja meg a figyelmet, hanem a természetesen elmondott olyan szöveg, amelynek hangsúlya a tartalmán van.

Ebből a szempontból az egyszerű ember szellemi képességeit nem szabad lebecsülni, mert ha ő maga talán nem tudná a gondolatait természetesen előadni, azért még kitűnően megértheti a mások által elmondottakat. Ezt azonban kizárólag csak úgy, ha annak eszmei tartalma van, és aki előadja, az teljes meggyőződéssel hiszi is azt.

A lelkész nem munkát végez, hanem hivatást teljesít. Ezt megtanulni nem lehet! A hivatásérzet rendkívüli lelki adottság, amely ha van, nagyszerű eredmények eléréséhez segíti a lelkészt. Akiből viszont hiányzik, — és ez sem kárhoztatható — az jobban teszi, ha más utakon igyekszik a saját maga és a társadalom hasznára lenni.

Mindezekért a lelkész tevékenységét nem lehet munkaórákban mérni, vagy értékelni. Ez súlyos tévedés volna és aki ezt sértőnek találja, igaza van.

Ennek az ellentétele azonban az a követelmény, hogy a lelkész a kötelességeit nem végezheti formálisan, a látszat vagy netalán a jó statisztika érdekében.

Egyáltalán nem mindegy a hívek számára, hogy pl. a családlátogatás egy bensőséges, közvetlen lelki kapcsolat megteremtése mellett, a meglátogatott gondjainak a megosztása és az őszinte segíteni akarás vagy vigasztalás jegyében történik, vagy a lelkész egy közömbös beszélgetésre szorítkozik. Az évi jelentésben ez is, az is csak egy számjegy, holott a nagyszerű hivatásteljesítés tudata vagy a bicegő lelkiismeret önámító megnyugtatója között igen nagy a távolság.

Az egyházközség lelkésze, lelki vezetője, természetesen a közösség élén áll, azt vezeti vagy képletesebben szólva: hívei előtt jár. Ebből sok-sok olyan kötelezettség fakad, amit tétélesen talán meg sem lehet fogalmazni, hiszen az élet minden pillanata olyan megfelelő magatartásra kötelezi, amivel példa- és útmutató lehet, amit mindenkinek követnie kell, de legfőképpen, amely minden körülmények között tiszteletet és megbecsülést érdemel.

Mindezekért a lelkésznek többé-kevésbé személytelenné is kell válnia, illetve egyházával, hivatásával olyan mértékben azonosulnia, mint-ha egyénisége, energiája abban oldódna fel.

Lehet, hogy súlyos kívánság az „élet annyi mint: hivatás” egyenlőségi jelét használni, de mégis elmondhatjuk, mert látjuk, hogy minél teljesebb a hivatásával való azonosulása, annál nagyobb tisztelet vesz körül egy lelkészt.

Az ilyen lelkésznek mintha nem is volna magánélete, mintha saját személyét, egyéni gondjait másodrendűnek tekintené és minden törekvése, célja egyházának védelme és a reábizott gyülekezet gondozása, őrzése volna. Mivel Egyházunkban ez az általános, mondhatni magától értetődő szemlélet — és a kivétel elenyésző — ezért már nem is meglepő, ha falvainkat járva, lépten-nyomon azt látjuk, hogy a hívek rajongásig szeretik lelkészüket és őt fenntartás nélkül követik.

Mindez azzal is jár, hogy a lelkésznek nincs ideje és lehetősége pl. kereskedelmi, gazdasági ügyeskedéssel bibelődni és ha mégis ezt tenné, az visszatetszést szülne.

Sokoldalú lelkészi tevékenységének kifejtéséhez és a kitűzött célok eléréséhez a lelkésznek megfelelő módszereket is alkalmaznia kell.

Ezek közül a legfontosabb a hívek, az egyháztagok minél teljesebb bevonása az egyházi munkába.

Nagyon fontos annak a tudatnak a kialakítása, hogy az Egyház a „miénk”, mindnyájunké, tehát gondját kell viselnünk! Nekünk híveknek éreznünk, tudnunk kell annak a felelősségét, hogy egyházunk sorsa rajtunk múlik, de ugyanakkor azt is, hogy ez az egyház nem valami fölénk rendelt intézmény, hanem mi magunk alkotjuk azt. Nem leereszkedő vállveregetést igényelünk az esetleg elért eredményekért. Legyen egészen természetes, hogy amit teszünk, azt a saját ügyünkért tesszük. Ez nekünk kötelességünk, mert mi a kötelezettségekben is egyenlők vagyunk.

Ha a lelkész a maga számára sajátítja ki a vezetést, ezzel elszigeteli magát és kizárja a híveket az egyházi életből, ha pedig érdektelenné teszi őket, annak sok káros következménye lehet. Emberi gyarlóságból vagy önzésből fakad, hogy munkánk jó eredményének fokozottan örülünk, ha azt a saját dolgainkban értük el. Hagyjuk meg tehát a híveinket abban a tudatban, hogy ők az egyház, illetve annak ők is egyenlő jogú birtokosai. Hadd legyen az érte érzett felelősségünk is „egyenlő”.

Végezetül nyomatékosan kell hangsúlyoznom, hogy kötelességünk a holnapra, a jövőre is gondolnunk. Egyházunk fennmaradásának záloga a konfirmáltak nevelése. Ezt nem lehet „alkalmilag” vagy kényszerű kötelességből végezni. Ha a holnap temploma elnéptelenedik, ezért elsősorban a lelkészt terheli felelősség.

Anyanyelvén minden gyermek szívesen tanul, és amit gyermekkorunkban megtanultunk, azt soha nem felejtjük el. Vajon van-e jogunk az utánunk következő nemzedékeket megfosztani attól, hogy nekik is maradjanak ilyen emlékeik? Vajon nem kell-e egykor még számot adnunk arról, amit most kényelemszeretettől, gondatlanságból, vagy bármi más okból elmulasztottunk? Egyházirodalmunk, művészetünk mérhetetlen kincsei állanak rendelkezésünkre. Ismertessünk meg ebből minél többet gyermekeinkkel, hogy az életbe indulva tarisznyájukban legyen belőle bőven. A jövőt csak reméljük, de nem ismerhetjük. Ha a küzdelmes élet ridegségében hitük és a maguk megbecsülésének érzése meginogna, adjon nekik új erőt, önbizalmat az a tudat, hogy járhatnak felemelt fejjel, büszkén vállalva az élet kihívásait, mert amit magukkal hoztak, az erre őket feljogosítja. Így meg fogják tartani rendületlen hitüket, Istenbe és jövőjükbe vetett bizalmukat.

Nagyon sok egyházközségünk nagyszerű példája igazolja, hogy a konfirmáltak nevelésével kapcsolatos elvárás nem ábránd. Az idő parancsa ez, amit most kell teljesíteni, ha nem akarjuk, hogy a holnap generációjának szemrehányásával és saját lelkiismeretünkkel kelljen szembenéznünk.

Nagyon boldog volnék, ha minél többen azért találnák érdektelenné ezeket a sorokat, mert minden réges-régen megvalósult egyházközségünkben.

Nem írhattam a teljesség igényével és az olvasók bizonyára még nagyon sok fontos kérdést tudnának helyettem is elmondani. Céлом mindössze az volt, hogy egyfajta nézőpontra hívjam fel a figyelmet, hátha közös ügyünknek ezzel is hasznára lehetnék.

Dr. LÖRINCZY GÉZA

DÁNIEL ÉS A LÉLEK ABLAKAI

Dán 6,10

Dániel próféta fogságban van, de ott mély áhitattal imádja ősei, Ábrahám, Izsák és Jákób Istenét. Jahve — felfogása szerint — az egyetlen igaz Isten Izraelt választotta népéül, és annak boldogulását akarja. Izrael asszír-babiloni hatalom fogságában szenved, de Istennek megvannak a maga eszközei, amelyekkel imádóit megsegítse. Ilyen eszköze az a nyitott ablak is, amelyen át a messze távolban levő ősi haza üzen a fogságban levő fiainak, haza hívja, haza várja őket. S ilyen eszköze az a vallásos lélek, amely felfogja a távoli haza üzenetét, s szent birodalomná erősíti hitét, hogy ők még haza jutnak az ősi földre s helyreállítják a dicsőséges dávidi királyságot.

Ez az ablak Dániel menedéke. A bibliai író, amikor röviden szól erről az ablakról, nem is gondolja, hogy milyen nagy jelentőségű tényre utalt ez által. Számára csak egy jelentéktelen esemény az ablakra való utalás, azért volt rá szüksége, mert ez vezette őt el Istenük hatalmának megmutatására, aki kimentí prófétáját az oroszlánok ketrecéből és az égő kemencéből. Neki a csoda volt a fontos, amelyen át Jahve megmutatta hatalmát, s megszégyenítette a prófétája ellen áskálódókat.

A nyitott ablak a csodánál nagyobb jelentőséggel bír. Ez a lélek ablaka, amelynél megállva, Dániel képzelete visszaszáll a haza földjére. Gyermekes képek, és mégis milyen hatalmas erővé alakultak át, amikor a vallásos lélek ablakán át az ő bensejébe léptek s forrásai lettek hite megújulásának, bizalma mélyülésének, reményei szárnyra kelésének. Az ablak a lélek ablaka volt számára, amelyen át Isten felé nézett, s amelyen át Isten biztatása lépett a szívébe.

Életformáló tanulság van a Dániel könyve 6,10 versében, amelyet minden vallásos ember hasznosíthat a maga számára. Hiszen ki mondhatja el magáról, hogy ő biztosítva van minden testi és lelki szenvedés ellen? Ki mondhatja el, hogy őt nem fogja érni csalódás, csapás, bánat vagy gyász? Hogy élete nyugodt, békés és boldog lesz, az emberi életkor legvégső határáig? Senki!

Szükség van a lélek ablakaira, amelyeken át bejöhet a szívbe a lelki felfrissülés ózondús levegője, a vallásos hit sugara, amelyen át Isten bepillanthat a vallásos ember lelkébe, és amelyen át a vallásos ember Isten felé tekinthet. Isten meglátja az ember nyugtalanító kérdéseit, lelki vívódásait s megnyugtató feleletet adhat az embernek.

Szükség van a lélek ablakaira, hogy az eszményibb emberi élet fejragyogjon lelki szemeink előtt, s erőt nyerjünk ennek megvalósítására.

Festőművészekről hallottam, a festészet egyik iratlan törvénye az, hogy amikor egy festő a szobában fest, egy ablakon vagy egy félig nyitott ajtón át kilátást enged a külső világra is. Az emberi lélek örök vágyát fejezi ki ez, a vallásos lélek örök sóvárgását: kapcsolatban lenni Isten szépséges világával. Ez a kapcsolat teremti meg a vallásos ember lelki békességét, Isten közelségének, segítő szeretetének megnyugtató tudatát.

A vallásos ember lelkének ma is megvannak azok az ablakai, amelyek által kiépítheti az Istenhez fűződő kapcsolatait, azokat a szálakat, amelyek megadják lelke békességét s kibontakoztatják reménye szárnyait.

Három lelki ablakra gondolok. Az első az emlékezés ablaka. Ugyanaz az ablak, amely Dániel előtt is nyitva volt, amikor Jeruzsálem felé nézett. Ez az ablak a múlttal teremt kapcsolatot. Az egészséges emberi lélek ezen át megszépíti a múltat. Ne csodálkozzunk, hogy aranykorról, paradicsomi boldogságról írnak a régi népek könyvei. Figyeljétek meg a más vidékre vagy más országba elszármazottak hazalátogatásait. Hogy körül zsongják emlékeik, amelyeket a régi családi ház, a gyermek-, ifjúkori környezet látása idéz fel bennük. Az emlékezés ablakán át nézve megszépülnek ifjúságunk vágyai, még a csalódások is. Isten csalódásainkon át edzi erőnket, hogy nagyobb feladatok, komolyabb célok megvalósítására képesek legyünk, hogy el ne csüggedjünk, kétségbe ne essünk, „mert ő megsebez, de be is kötöz, összezúz, de kezei meg is gyógyítanak“, amint e gondolatot a „szenvedő Jób“ kifejezi (5,18).

Az emlékezés megszépíti életünket. Boldog ember az, aki Isten hatalmát látja, az ő megpróbáló erejét ismeri fel élete nehézségeiben. De egyúttal felismeri erőt adó szeretetét, atyai jóságát is ezekben, s képes abból erőt meríteni élete küzdelmeihez.

A lélek másik ablaka a reménység. Ennek egyik ablakszárnya a képzelő erő, amely képes átiszínezni az élet valóságait és megszépíteni azokat. Ki tudna élni képzelőtehetség nélkül? A feltalálók e képesség segítségével alkotják meg találmányaikat, melyek megkönnyítik és meggyorsítják az ember civilizációt teremtő munkáját.

A képzelő erő forrása magának a reménységnek is. Ennek a segítségével látja meg az ember egy jobb, szebb, boldogabb élet lehetőségét, amelynek megvalósítására a reménység lendíti cselekvésre. A reménység élteti a szenvedőt, az életterhet hordozót; még a csúcson levőt is az készíteti a még inkább emberhez illő élet lehetőségei megvalósítására.

Míg az emlékezés megszépíti a múltat, addig a reménység a jelen valóságain át a jövőt szépíti meg. S míg van reménye az embernek, addig van élete is és van vágya is a jövő után.

A harmadik ablak a vallásos hit. Ez az ablak az ég: Isten felé néz. A vallásos ember hiszi, hogy az élet minden változásai között egy isteni gondviselés vezet és nyilvánul meg, mely a múlt küzdelmekkel teljes világából, a jelen alkotásain át vezet a reménylett boldog jövő, Istenországa megvalósulására.

A „Jelenések könyve“ írójának látomásai is ebből az ég felé néző hitből születtek. Ebből született a „mennyei Jeruzsálem“ kepe. Ebben a városban nem lesz sem bánat, sem szenvedés, nem lesz csalódás, nem lesz könnyhullatás, hanem csak derű és örök boldogság.

Ez a várakozás és reménység kifejezője annak a vallásos szemléletnek, hogy a földi élet ablakai egyszer mind becsukódnak; eltűnnek előlünk a földi terek, megszűnnek földi életünk harcai, az emberi élet gondjai, bajai, és a lélek visszatér ahhoz, ki adta: az örökkévaló Istenhez. Kifejezi azt a szent váradalmat, hogy az ember ott Istennél elveszi a földi életben becsülettel, odaadással, nemes akarással, az emberi élet meg szépítésére fordított buzgó törekvése jutalmát, az élet koronáját.

Az evangélium alapján mi elsősorban a földi élet megjobbítására törekszünk. Hitünk szerint itt, a földön kell megvalósulnia a szeretet, a béke, a testvériség országának, Istenországának. Ugyanakkor ápoljuk azt a hitet, hogy a léleknek Istennél van végső pihenője, a test halála után végső nyugalma.

Tartsuk nyitva lelkünk ablakait, az emlékezés, a reménység, a vallásos hit ablakait, hogy azokon át a lelki szemlélődés segítsen minket az emberi élet igazi értékei meglátására és ezeknek életünkben való megvalósítására. És amikor majd becsukódnak az emlékezés és a reménység ablakai, a vallásos hit ablakán át lelkünk találjon üdvösséget Istennél, mennyei Atyánknál. Amen.

GELLÉRD IMRE

ISTENHEZ VIVŐ JAKÓBLÉTRÁK

1Móz 28, 11—17

A tál lencsével elkövetett csalás után Jákóbnak menekülnie kellett. Vándorbottal a kezében végtelen pusztákon át megy. Felette a porfelhős égbolt, körülötte a forró szürke végtelen. Se víz, se fű, se madár, se állat, se ember, csak a kietlenség s benne egy fiatal ember önmarcangoló, nagy bánatával.

— Elhagyott az Isten, bűnöm elszakított tőle. Mint ég a fát, úgy repesztette meg az én gonoszságom is azt a közösséget, mely köztem s az Úr között egykor létrejött. Semmim, senkim nincs: se apám, se anyám, se Istenem, se hazám, csak ez a siri pusztaság, mely körülöttem s bennem dobog.

Ilyen kínok, belső tusakodások között ért Béthelhez. Itt követ tett a feje alá s mert fáradt volt elaludt. „És álmot látott. Egy létra volt a földre állítva, melynek teteje az égig ért, és Isten angyalai jártak azon fel és le.

Az álmoknak a múltban igen nagy szerepük volt. Az álmok világát a második, az igaz világnak nevezte az ókori ember. A zsidók is hittek az álmokban. Mózes első könyvében azt találjuk, hogy Isten mély álmot bocsátott Ádámra, amikor Évát megteremtette. Ez a teremtető álom. Ismerjük József álmát a hét kövér és a hét sovány kalászcáról. Ez a szabadító álom Nevezetes Dániel álma is (Dán 7.) a négy vadállatról, melyeket a Messiás legyőz. Nevezzük ezt messiási álmoknak. Aztán emlékezünk Pilátus feleségének, Claudianak az álmára: Ne avatkozz ez igaz ember ügyébe, mivelhogy az éjszaka álmomban sokat szenvedtem miatta. Nevezzük ezt a lelkiismeret álmának.

Jákób álmát nevezzük a *megtéérés*, az Istenhez való visszatérés álmának. Minden álmomban vannak képek, szimbólumok, amelyeket a tudományos kutatók is elismertek. Így pl. a ló a legtöbb embernél az utazás utáni vágyat jelenti. A tiszta víz a lelkiismereti tisztaságot fejezi ki. A füst nyomasztó lelki állapot jelképe. Mit jelent a létra? Ugyanazt, amit a valóságban: a felfeléjutás vágyát, a nyomorúságtól, a szenvedéstől, a mindenféle rossztól való szabadulás vágyát. Lélektanilag igazolt tény, hogy aki hídról vagy létráról álmodik, az arról tesz bizonyosságot, hogy valakitől vagy valamitől elszakadt és szeretne visszajutni hozzá, szeretné a megszakadt kapcsolatot helyreállítani vele, szeretné a szakadék partjait összekötni, áthidalni. Az álmokutatás tudományának megalapítója, Freud azt írja egyik művében, hogy a hid és a létra a magával meghasonlott, a magában súlyos lelki ellentétet, konfliktusokat hordozó emberekre jellemző.

Jákób nem véletlenül álmodott létrát. Gonosz tette eltépte lelkét Istentől és családjától s a bétheli álmokép a maga sajátos nyelven kifejezte a visszakivánczozást Istenhez és családjához. Mint ahogyan a bétheli létra összekötötte a földet az éggel, úgy vágyott öntudatlanul is Jákób valamiféle lelki létra után, mely összekösse bűnös, bánatos lelkét azzal, akitől elszakadt, akiből kitepte magát, akiről úgy érezte, hogy elhagyta: Istennel. A létrán le- és felfelé járó angyalok vágyainak voltak a kifejezői. Zaklatott lelkében is éppen úgy járkáltak fel és alá a vágyak és a gondolatok. A gondbaesett ember fejében és szívében általában nagy a forgalom.

Textusunk szövegében az áll, hogy „egy létra volt a földre állítva”. Igen, úgy van megírva hogy *felállítva*. A héber nyelvben az idevonatkozó szónak kettős értelme van: felállítva és leállítva, azaz felállítva a földről az égre vagy leállítva, lenyújtva az égből a földre. Lelkészelölt koromban olvastam, hogy a betűimádó teológusok azon vitatkoztak: miképpen volt a Jákób létrája felállítva? Alulról emeltetett fel vagy felülről eresztetett alá? Kicsinyességnek, szörszálhasogatásnak tartottam akkor ezt a vitát és nevettem rajta. Később rájöttem azonban, hogy ebben a vitában egy döntően fontos keresztény gondolat rejlik. Ha alulról, az ember által volt felállítva Jákób létrája, ez azt jelenti, hogy az ember keresi Istent, az ember akarja helyreállítani a szövetséget. Ő épít utat a végtelen, a tökéletesség: az Isten felé. Ha úgy fogjuk fel, hogy felülről volt leeresztve, ez azt fejezi ki, hogy Isten keresi az embert, Isten akarja helyreállítani a szövetséget, ő építi az utat a világ, az ember felé. Az első esetben az ember önerejéből képes létrát ácsolni, összeköttetést teremteni Istennel. Ebben az esetben az *Istenhez való jutás emberi mű*. A másodikban az ember nem képes létrát ácsolni Isten felé, Isten az ő kegyelmének jákóblétráját nyújtja

le számára, hogy abba kapaszkodjék belé és azon jusson el hozzá. Ebben az esetben az *Istenhez való jutásunk* kizárólag isteni mű.

Melyik igaz? A maga szélsőségében egyik sem, mert az egyik megsemmisíti az Isten szerepét, a másik meg az emberét. Mi akkor a helyes álláspont? Textusunk megmonja, midőn ezeket írja: „Isten angyalai jártak azon fel és le”. A felülről lefelé jövő angyalok Isten küldöttei: őt hozzák a földre. Az alulról felfelé szálló angyalok az ember küldöttei, az embert viszik fel Istenhez, a tökéletességhez. „Közeledjete az Istenhez, és ő közeledni fog hozzátok” (Jak 4,8) — mondja az Írás. Ez a kettős irányú mozgás egy és ugyanazon lélekben is végbemegy. Érezzük, mint keres, mint nyúl utánunk Isten, hogy megragadjon, tulajdonává tegyen, de érezzük azt is, amikor mi keressük őt, mi nyújtjuk kezünket feléje, hogy megragadjuk, tulajdonunkká tesszük. Van ember, akinek létráján a lépések túlnyomó részét Istennek kell megtennie, ő alig tesz valamit a vele való találkozás érdekében. Van ember, akinek létráján szinte minden lépés emberi lépés. Istennek alig kell valamit tennie, elvégez majdnem mindent az emberi buzgóság. Van ember, aki egy lépést sem tesz és Istennek kell felvennie őt a tökéletesség, az üdvösség csúcsára; viteti magát az ilyen ember, noha maga is tudna jární. És van ember, aki minden lépést maga tesz meg, nem igényli Isten beavatkozását, gyámolító kegyelmét, csak azt várja tőle, hogy a létra felső fokán ott legyen, várja és üdvöztse őt. És végül van ember, akiben az isteni és az emberi lépések száma egyenlő. Annyit halad ő is Isten felé, amennyit Isten halad feléje. A találkozás a létra közepén történik. Ez a szép, egészséges, kiegyensúlyozott eset. Bár csak mind ilyenek volnánk.

Jákób sorsa a mi sorsunk is. Elszakadása Istentől és visszajutása Istenhez a mi életünkben is gyakran végbemegy. Gonoszságunk, a tál lencsés csalásunk szomorú vétkeink nyomán, árvaságunk, elhagyatottságunk érzete úrrá lesz felettünk is. Elhagyatott az Isten — mondjuk, s nyomorúságunk követ tesszük párnának fejünk alá. És mi is álmodunk bétheli módon. Ébren álmodunk szent, boldog, megbékítő találkozást Istennel, a mi Urunkkal. És bétheli álmaink ragyogó fényében rájövünk arra, hogy nem Isten hagyott el minket, mi hagytuk el őt. Nem ő szakított velünk, hanem mi szakítottunk vele. Nem ő szüntette be lépteit mifelénk, hanem mi makacsoltuk meg magunkat. Nem ő lázadt fel ellenünk, hanem gonoszságunk által mi lázadtunk fel ellene. Az egymáshoz való szüntelen közeledés kettős irányú mozgásának folyamatát nem ő szüntette be, hanem mi.

Jákób létrájának mai neve: hit. Semmi sem mutatja olyan szemléletesen a hit lényegét, szerepét, mint ez a szó: létra. Nem repülőgép, nem mozgó lépcső, ami visz, hanem létra, melyen kínlódva, verejtékezve, erőfeszítéseket téve haladunk lépésről-lépésre a csúcs felé: Isten felé.

Vigyázzunk erre a létrára, ápoljuk, erősítsük, de legfőképpen járjunk rajta, találkozzunk rajta és általa azzal, ki jön felénk szüntelen: Istennel. Ámen.

Jn 14,6

„Én vagyok az út“. Jézus búcsúbeszédének egy döntően fontos ki-jelentése ez a mondat. Úgy történt, hogy a Mester maga köré gyűjtöt-te a tizenkettőt. „Elmegyek, hogy helyet készítsek nektek, hogy ahol én vagyok, ti is ott legyetek. Hogy hová megyek, tudjátok. Az utat is tudjátok.“ Monda neki Tamás: „Úram, nem tudjuk hová mégy, mimó-don tudhatjuk az utat.“ Monda Jézus: „Én vagyok az út, az igazság és az élet.“

Két kérdés forog fenn itt: hová megy Jézus és milyen úton megy. Textusunk és a hozzákapcsolódó kontextus megadja mindkettőre a választ: Jézus Istenhez, a tökéletességhez megy. Útja az igazság. „Én vagyok az út, az igazság és az élet“. Nemcsak a maga, hanem a min-denkori ember egyetemes életprogramját foglalta bele Jézus e három szóba. Célunk: Isten, a tökéletes élet. Utunk: a jézusi igazság. Cél és út, rendeltetés és eszköz egybefonva, klasszikus tömörséggel kifejez-ve, áll előttünk ebben a jézusi bizonyosságtevésben: „Én vagyok az út.“

Ez alkalommal az elsővel foglalkozunk: „Én vagyok az út.“ Meg vagyok győződve, hogy Jézus gondolatában az út fogalmának összes jegyei mind tudatosak voltak, midőn magát útnak nevezte. Vegyük szemügyre most az út fogalmának valamennyi jegyét, s Jézusra alkalmazva azokat mutassuk fel, hogy nekünk, kései követőinek „itt és most“ mit akar mondaní?

A tanítványok azt kérdezték, hová megy ő? — Istenhez, az Atyá-hoz — hangzik a közvetett felelet. — De hol van az út Istenhez? — Ti tudjátok jól, hogy én vagyok az út. Semmi sem világosabb ebből, mint az, hogy Jézus nem Isten volt, hanem út Istenhez. Nem azt mondta, hogy jöjjetek hozzám, mert én isteni személy vagyok, hanem ezt: „Én vagyok az út.“ Ha egy hegycsúcsra fel akarunk jutni, ezt csakis utak igénybevételével tehetjük. Ha beszélni tudna az út, joggal mondaná: én vagyok az út, senki sem mehet a napfényes, zengő csúcsra, hanem csak én általam. Ez a textus első nagy teológiai mondanivalója, és szól ez nekünk is. Hitünk szerint senki sem mehet az életre, a tökéletesség-re, csak Jézus útján.

Milyen a valóságos út, és milyen Jézus útja? Vannak keskeny, rögös utak, és vannak széles, kényelmes műutak. Jézus útja keskeny és rögös. Nem könnyű járni rajta, nem kényelmes. Tenni, áldozni, sírni, szenvedni és keresztet hordozni kell rajta.

Beteg embertársa kicsi földjére segíteni sietett egy jó barát. Az út a földig Jézus útja volt: a segíteni akarás útja, a felebaráti szeretet útja, Isten felé vezető út. Ezen az úton hazafelé, lábát törte a jóbarát. Jézus útja nem volt kényelmes út, sőt szenvedni kellett rajta. Vízbe zuhant a nyáron egy gyermek. Nem messze a parttól kaszált egy férfi. Észrevette, — odaszaladt —, kimentette a gyermeket. Az út a kaszától a vízig Jézus útja volt: az emberi kötelesség útja, a humanizmus útja. Ez az út sem volt kényelmes, itt is szenvedni kellett, mert a szorgos kaszálásban áttüzesedett munkás a hideg vízben meghűlt, beteg lett s hat hétig feküdt kórházi ágyon.

Az út kanyarog, aláereszkedik a völgybe, felkapaszkodik a hegyre. Úgy mondjuk, hogy alkalmazkodik a terepviszonyokhoz. Ezt az alkalmazkodást az útépítők kétféleképpen valósítják meg: vagy úgy, hogy az utat alkalmazzák a terephez, vagy úgy, hogy a terepet alkalmazzák az úthoz. Jézus útján járva a keresztény ember is alkalmazkodik a világhoz, de a világot is alkalmazza önmagához. Pál írja a korintusiaknak: „Zsidóknak zsidó lettem, hogy zsidókat nyerjek meg; erőtlennek erőtlen lettem, hogy erőtlenekeket nyerjek...” A Jézus útján járó keresztény ember is alkalmazkodik az élet és a történelem terepviszonyaihoz. Gyermekek között gyermekké lesz, vének között ő is vénné válik, munkások közt ő is munkás, sírók, búsulók között ő is búsul és sír, nevetők között ő is nevet. Egy feszületsorozatot láttam pár évvel ezelőtt képen: egy európai, egy kínait, egy négert, egy indiánt és egy modern beat feszületet. Az európai feszületen Jézus európai embernek volt ábrázolva, a kínain valóságos kínai volt, az afrikain fekete arcú néger, az indiánon vörös bőrű indián, az utolsón beat-muzsikus volt ábrázolva. Én vagyok az út... Ki rajtam jár, alkalmazkodik okosan.

Az út nem visz, csak vezet, elhatárol, terel, irányt mutat. Jární rajta nekünk kell saját lábunkon. Jézus útja is ilyen: nem visz gépiesen Istenhez, a tökéletességhez, hanem csak vezet, terel, irányt szab. Jární rajta nekünk kell. Két anya viszi négy éves kis gyermekét az óvodába. Az egyik valóban viszi — az ölében, karjai között. A másik csak vezeti, aztán a kezét elengedi, megmutatja az óvodát s így szól: jó lábad van, eredj te magad az óvodába. Melyik anya cselekedett helyesebben? Az, aki nem vitte gyermekét, hanem vezette! Vallás is két-féle van: olyan, mely Jézus útján ölben viszi Istenhez az embert, és olyan, mely nem szállítja az embert, hanem vezeti, utat mutat s enged, hogy önerejéből, szabadon, saját lábán menjen a tökéletesség felé. Melyik helyesebb, korszerűbb? Rátok bízom a döntést. Én vagyok az út... Erre az útra ne azzal a nyílt vagy titkolt igénnyel lépjétek rá, hogy az titeket karban tett kézzel, személyes erőfeszítések nélkül Istenhez visz, hanem azzal az elhatározással, hogy azon tudatosan és személyesen ti fogtok járni s a tökéletességhez napról-napra közelebb jutni.

Az útnak az a tulajdonsága, hogy azon sokan járnak. Az út nem magántulajdon, azt senki semmilyen jogon magának ki nem sajátíthatja. Az út köztulajdon. Senkié és mindenkié. Mindenkinek szabad azon járni vagy nem járni. Jézus útja is köztulajdon. Egyetlen nép, kor vagy felekezet sem állíthatja, hogy ez az út csak egyedül az övé, csak neki szabad és kell azon járni. Fehér és fekete, eszkimó és déli, református és unitárius, katolikus és ortodox testvérként járhatnak és kell is járniok azon. Innen az is következik, hogy Jézus útján csak az járjon, aki akar, aki szereti ezt az utat, aki hisz benne. Aki nem akar, aki más utat választott magának az üdvösségre, azt kényszeríteni nem lehet.

A közutak fő tulajdonságai közé tartozik az is, hogy azok nem elszigetelt jelenségek. Minden út útból indul ki és útba szakad bele. Nem is utak vannak, hanem úthálózatok. Jézus útja: a kereszténység sem elszigetelt jelenség. Utakból jött, s utakba szakad. Millió láthatatlan elágazással kapcsolódik más utakhoz és más vallásos meggyőződések hálózatához. A múlt évben került kezembe a buddhisták szent könyve:

a Tripitaka. Olvasása közben váratlan meglepetés ért: kiderült, hogy benne Jézus tanításainak legalább a fele megtalálható. Hogyan lehetséges ez? Hogyan jöhettek létre közös hitelvek és tanítások a világ két távoli táján? Úgy, hogy a buddhista is tökéletességre vágyó ember és a keresztény is az. Bár ketten két különböző uton keresik a tökéletességet, mégis útjaik összefonódnak, s a többi világvallásokkal egyetlen nagy hálózatot képeznek, mely lejt, emelkedik, kanyarog, de végső célja egy: Istenhez, a tökéletességhez jutni és juttatni az embert. Én vagyok az út... aki az én utamon akar járni, annak tudnia kell, hogy más utak is vannak. Ki-ki szeresse a magáét, de becsülje meg a másét is.

Az úton nem egyenlő sebességgel haladnak az utasok. Jézus útján sem egyenlő sebességgel haladunk a tökéletesség felé. Van, aki csak néhány lépést tesz, és visszakozik, mint az evangéliumi gazdag ifjú. Van, aki későn találja meg, de aztán mérföldes csizmákkal rohan azon mint Pál apostol. Van, aki lassan, öregesen ballag; van, aki gyorsan száguld; van, aki megközelíti rajta az erkölcsi tökéletességet; van, ki messze marad tőle. Én vagyok az út... Az én utam szabad út, korlátlan sebességgel szabad rajta járni. Rövid idő alatt messze jutni. Csak vigyázatok: a sebességben el ne essetek, s a lassúságban meg ne késsetek.

A valóságos útnak két partja van: egy jobb és egy bal. A járművek jobbról, a gyalogosok balról közlekednek. Jézus útjának is megvan a két partja, a két szélsősége. Az egyik a test, a másik a lélek; az egyik az anyag, a másik a szellem; az egyik a világ, a másik Isten; az egyik az én, a másik a más. Útjának két partja a szellem és az anyag között Jézus a szellem irányába hajlott. Isten és világ között sem a középutat választotta, hanem Istennek kedvezett. Az én és a más között sem középen haladt, hanem a más felé hajlott. Én vagyok az út... aki utánam akar jönni, az tartózkodjék vészes, nyaktörő szélsőségektől. Ha lehetséges, járjatok a középuton. Adjátok meg a testnek, mi a testé, és a léleknek, mi a léleké. Adjátok meg az énnek, mi az éné s a másnak mi a másé.

Az útra hibás járművekkel rálépni tilos. A forgalmi tiszt megvizsgálja a járművet, hogy van-e jó hajtómű, fék, világító berendezés és vezető. A Jézus útján a tökéletesség felé haladó emberben hajlómű az akarat, fék az önuralom, lámpás a hit, vezető az értelem. Én vagyok az út. Rám csak az lépjen, akit erős akarat hajt, biztos önuralom fékez, szilárd hit világítja útját és józan ész vezet.

Az utak mentén forgalmi jelek vannak elhelyezve, melyek a forgalmat szabályozzák. Csökkentsd a sebességet! — figyelmeztet az egyik tábla. Nem szabad előzni! — mondja a másik. Veszélyes kanyar jön! — hirdeti a harmadik. Helyenként annyi a jelzőtábla, hogy egymást érik az út szélén. Jézus útja is tele van jelzőtáblákkal: Jöjjetek én hozzám mindnyájan, kik elfáradtatok... Szeresd Istent... Szeresd felebarátodat... Keresd a békességet és kövesd azt... Ne járj a gonoszok útján... Vigyázatok és imádkozatok... Legyetek okosok, mint a kígyó... mind-mind forgalmi jelzések Jézus útján. Az én utamra csak az tegye rá a lábát, aki kész ezeket a szabályokat, törvényeket, parancsokat betartani. Mert, aki nem tartja be ezeket, az lelki karambolok, balesetek áldozata lesz. Aki pedig betartja, arra az út végén vár a szemtől-szembe álló boldog öröm. Az én utamon tudni kell járni.

Az út mentén állomások, vendégfogadók, javítóműhelyek és üzemanyagutánpótlási helyek találhatóak. Jézus útján is vannak állomások: az ünnepek, vasárnapok; vendégfogadó házak: a templomok; javítóműhelyek: a test és a lélek mindennapos klinikái; üzemanyag utánpótló helyek: a család, a Szentírás, az imádság.

Minden út romlik és szennyeződik. Gondoskodni kell javításáról és tisztántartásáról. Jézus útja sem mentes a romlástól, a bűn dudvája felveri, ki kell tépni azt; állati indulatok megszaggatják, meg kell javítani. Szüklátókörsége és tudatlanság szikláira gurulnak, el kell távolítani; rosszindulat és türelmetlenség eroziója belemar, újra kell kövezni; gonoszságok szemete belepi, meg kell seperni és gondos úttörként szüntelen mellette állani, hogy a lelki, erkölcsi erők fogalma normális feltételek között bonyolódhassék, s rajta járva minden ember élethez, tökéletességhez, Istenhez juthasson.

Én vagyok az út... Négy szóból álló bizonyágtevés, s benne rejlik Jézus egész életprogramja. Ismerd meg ezt az utat, s tanulj meg járni rajta helyesen. Ezen az úton Isten jön feléd, te meg öfeléje, s valahol közepén találkoztok. Ez a találkozás, ez a benne való megszentelődés, ez a vele való meggyarapodás, — ez a tökéletesség: ez Istenországa. Ámen.

KERESZTES SÁNDOR

SZÓ ÉS CSELEKEDET

Péld 16,24

Azt szokták mondani, hogy a tett beszél. Nagy igazság rejtőzik e népi bölcséletben, hiszen nem sokat ér a szó, ha tettekben nincs kivetülése, megmutatkozása.

— Van, aki szépen beszél a békesség szükségességéről, de környezetében semmit sem tesz annak megszületéséért.

— Van, aki szavaiban Isten „báránya”, de tetteiben böszült fenékvad.

A szó tehát nem sokat ér, ha nem mutatkozik meg példaadó tettekben. Erre szokták mondani, hogy: „vizet prédikál és bort iszik”.

Ha elmélyedünk a Biblia tanulmányozásában, azt tapasztaljuk, hogy az is bizonyágot tesz a cselekedet szükségességéről. „Ne szóval szeressünk, hanem cselekedettel...”, „Nem beszédben áll az Istenországa, hanem erőben és cselekedetben”... „Az ígének megtartói legyenek, ne csak hallgatói”... „Mutasd meg hitedet a te cselekedeteidből”... stb. olyan parancsolatok, elévülhetetlen igazságok, amelyek valóságosan kiemelkednek a Bibliából.

Az élet azonban nem sablon. Nem olyan, mint az öntöműhely, ahol, ha elkészülhet az egyedi forma, a többi már önmagától megy. Nem

olyan, mint a sekélyes víz, amely arra szalad, amerre a meder vezet, hanem olyan, mint az áradás: szanaszét terül. Nem lehet az életnek egyetlen formát, egyetlen medret készíteni s abba terelni unos-untalan. Nem elég néhány fontos szabályt betanulni és gyakorolni, mert minden helyzetnek mások a követelményei. Hogy nem egyoldalú az élet, azt már a Biblia írói is kitapasztalták. Pl. bizonyoságot tettek a cselekedetek fontosságáról, hogy tett nélkül nem sokat ér a szó, de ugyanakkor azt is észrevették, hogy a tettek mellett megfelelő szavak is szükségesek. Ezért írta a Példabeszédek könyvének szerzője: „mint az aranyalma ezüst tálon, olyan a helyén mondott ige”, vagy másik alkalmal: „lépesméz a gyönyörűséges beszéd, édes a léleknek”.

Milyen komoly, napjainkban is helytálló ez a tanítás. Azt hirdeti, hogy a tettek mellett gyönyörűséges beszédek, szép ígék is meg kell, hogy jelenjenek s a kettő együtt adja az igazi értéket. Azt jelenti, hogy amiképpen a szó hitelét a cselekedet biztosítja, ugyanúgy a cselekedetet is megkoronázza a megfelelő szó. De, hogy érthetőbb legyen; ime néhány példa:

Olvastam, hogy egy idős nagyapa nyolcvan éve dacára is hasznára akart lenni a családnak, s munkája bérét megtakarítgatva, felajánlotta az unokának gépkocsi vásárlásra. Örvendett az unoka, hogyne örvendett volna, s hogy viszonzza a szívességét, az új autóval országlátni vitte a nagyapát. Szegény öreg más világban nőtt fel. Értett az időjáráshoz, állatok, növények világához, betegségeket gyógyított, szekeret készített, ha kellett, de azt nem tudta, hát honnan tudhatta volna, hogy miként nyitják ki a gépkocsi ajtaját. Menetközben megálltak pihenni. A fiatalok kiszálltak, csak a nagyapa maradt a kocsiiban. Visszaszólt az unoka: mi van öreg, kiszáll-e vagy megvárja az utolsó kenetet? Rosszul esett ez a beszéd a nagyapának, erőtleni kezdte az ajtó különböző fogantvúit. Szerencsétlenségére nem jőhöz nyúlt s addig próbálgatta míg letörte. Fellobbant az unoka s csúnyán rákáromkodott a nagyapára. Gombóc gyűrődött a nagyapa torkába, kinszenvedés volt a további utazás, s amikor hazaérkeztek, soha többé még közelébe se ment az unoka autójának.

Ebben a történetben két jó cselekedettel találkozunk: az egyik a nagyapáé, aki így szólt: fiam, én már öreg vagyok, kicsi az igényem, ime itt van egy summa pénz, fordítsd életed szebbé tételére. A másik jócselekedet az unokáé, aki, hogy örömet szerezzen, országlátni vitte a nagyapát. De kérdezem: volt-e értéke az unoka jócselekedetének? Semmi az ékvilágon. Azért nem, mert jócselekedetét nem kísérték jó szavak is. Hogy is mondja a Biblia? „Lépesméz a gyönyörűséges beszéd, édes a léleknek” . . . , de ugyanakkor érzékelteti, hogy a nem gyönyörűséges beszéd bizony keserűsége a léleknek.

Ebédem voltam valahol. Szívesen látott a család. Helyet foglalunk az asztalnál, s amikor a tálhoz nyúltunk volna, a hitvestársak között parázs veszekedés robbant ki. Mit gondoltok, jól esett az ebéd? Éhes voltam, de alig ettem pár falást s igyekeztem minél hamarabb eltávozni, mert tettekben megmutatókozó szívességüket nem kísérték szíves szavak.

Az egyházközségnek közmunkázni jött valaki. Igazi munkás ember, aki nem lonja az időt, hanem a közösségnek is úgy dolgozik, mint saját magának. Végtelenül példamutató volt a cselekedete, de nem úgy a beszéde. És bizony zúgolódó, patvarkodó szavaival megsemmisítette

jócselekedetét. Hogy is mondja a Biblia? „Lépesméz a gyönyörűséges beszéd, édes a léleknek“... de ugyanakkor érzékelteti, hogy a nem gyönyörűséges beszéd keserősége a léleknek.

Mennyivel másabb, amikor a szó és cselekedet *összhangban* van. Mennyivel jobban esik a kenyér, amikor nemcsak odataszítják, hanem szívélyesen odakínálják. Mennyivel jobban esik az álom, amikor nemcsak ágyat bontnak, de szép álmokat is kívánnak. Mennyivel jobban esik a segítség, ha szavak is alátámasztják a segítő igyekezetet.

Édesanyám mesélte: orvoshoz ment Sepsiszentgyörgyre. Mint minden falusi ember, ő is tartózkodó volt. Jött ez, jött az, az egyik úrnak, a másik nagyságának látszott, s ő mindenkit előre engedett. Az orvos többször kinézett. Láttá, hogy az a falusi nénike alázatosan vár. Egyszer csak hozzászólt: „Jöjjön be édesanyám“!

— Fiam, mondta később, ettől a meleg hívástól minden szorongásom elmúlt, valósággal félig meggyógyultam.

A jócselekedeteket jó szavak kell, hogy kísérjék tehát. Olyan, mint az orgona: nemcsak a prim-hangoknak, a kíséretnek is *összhangban* kell szólniok. Olyan mint a rózsacsokor, amely aszparágusz vagy fenyőág közé kötve mutat igazán jól. Olyan, mint az alma, amelyet nem mindegy, hogy sárosan vagy fényesre törülve nyújtunk át valakinek.

Szolgáljon hát mindez emberi magatartásunk nemesítésére. Ne felejtjük a szép szó cselekedetek nélkül nem sokat ér, de ugyanakkor a cselekedetek is megkívánják, hogy a léleknek jól eső, emberhez méltó szavak kíséretében történjenek. Amen.

JAKAB DÉNES

„INGYEN VETTÉTEK, INGYEN ADJÁTOK“

Mt 10,8b

Aki az életet gyakorlati oldaláról nézi, önmagától is rájön arra, hogy semmit sem kapunk ingyen.

Nem várhatunk a földtől ingyen termést, sem embertársainktól érdek nélküli szívességet. Fizetni kell verejtékkel, szolgálattal, pénzzel, bármivel. Bár egyes alkalmak úgy adódnak, hogy kevesebb a ráfizetés, de így is igaz marad, hogy minden értékért ellenértéket kell adni, mindent valamilyen formában meg kell fizetni. A költő még az életet is Isten pénzének nevezi, amiért kamattal tartozunk.

Nagy általánosságban így van. Vannak azonban kivételek. Jézus tanítása alapján e kivételekről kívánok beszélni. Arról, amit ingyen kapunk és — Jézus tanítása szerint — ingyen is kell adnunk.

A tizenkét tanítvány „kiküldése” alkalmával, többek között Jézus ezeket mondja: „Elmenvén prédikáljatok, mondván: Elközelített a

mennyeknek országa". „Betegeket gyógyítsatok, poklosokat tisztítsatok... Ingyen vettétek, ingyen adjátok" Ne törekedjete aranyat gyűjteni, se ezüstöt, se rézpénzt, a mindennapi elengedhetetlen szükségeken felül, amit tesztek, ingyen tegyétek.

Jézus maga is ilyen szempontok szerint vitte véghez hivatását. A Hegyi beszédet, melyben tanításának legszebb gyöngyszemei vannak, ingyen hirdette. A sok beteget, akiknek gyógyításáról az evangéliumokban olvasunk, ingyen gyógyította. Zákeust ingyen hozta vissza az emberek közösségébe. A bűnös asszonynak ingyen adta a bocsánatot. Egész életét ingyen adta üdvösségül másoknak.

Ma, amikor mindent meg kell fizetnünk úgy-e milyen csodálatos így nézni fel Jézusra. Bámulatos arra gondolni, hogy a tanítványok is így vitték véghez Jézustól kapott megbízásukat. Maga Pál apostol is ingyen vitte az evangéliumot nagy és veszélyekkel teli missziós útjain. S hogy saját magát anyagilag fenntarthassa, kézműves mesterséget folytatott. De ennél még jobban elcsodálkozhatnánk, ha tudnók, hogy az ún. világmegváltó, embert boldogító nagy tetteket önzetlenül, „ingyen" hajtották végre az emberiség legjobbjai.

Ha bámulatos mindez, hadd kérdezzem meg, mi magunk mit tudnánk ma ingyen tenni másokért?

Az természetes, hogy méltó a munkás a maga jutalmára (Mt 10,10), de ha jellembeli fejlődésünk érdekében tenni akarunk valamit, az előbb elmondottak hatása alól nem vonhatjuk ki magunkat.

Nem tudnám megmondani, hogy kitől hallottam először, csak azt tudom, hogy lelkembe hullott, mint szellők szárnyáról földbe a mag, s gyökeret vert ott, életelveim sorába nőtt, napról napra erősödik e kijelentés: „A jó szó nem kerül pénzbe". Nem, és mégis milyen sokat ér. Milyen jól esik sokszor, ha ráéheztél-szomjúhoztál. Akkor, amikor durvasággal sértett az élet, amikor mindenki szótlanul rohan el melletted, amikor földre tiport a lét áldatlan vihara, s a jerikói úton elfordul mindenki tőled, ilyenkor milyen megfizethetetlen, ha egy jó szív melegével megszólít valaki. Mikor beteg vagy, egészségi állapotod fölül érdeklődik valaki, majd gyógyulást kíván. Mikor útra indulsz, s szerencsét kívánnak, mikor rád köszöntik a jó reggelt, amikor „Isten hozott"-al fogadnak, amikor igazságodat elismerik és pártolón melléd szegődnek, úgy-e érzed, milyen megfizethetetlen a jó szó.

Sokszor még szóra sincs szükség, csak egy meleg tekintetre, egy forró kézzorításra, egy szívből jövő sugárzó mosolyra, melyet átvesz a szomorú arc, s melegétől felmelegedik ő is. Mert ebben már benne van az együttlét, a jó szándék. Mégis milyen fukarok vagyunk vele, mintha ezt is pénzért adnák. Ritkán osztogatjuk érdek nélkül és öszintén. Mindenkinek van külön-külön lelki ajándéka, amit Istentől ingyen kapott. Tehetséged folytán több tudással rendelkez, mint más. Büszke vagy rá, és kiváltságod fölényel hordozod. Pedig ha megosztod sem leszel szegényebb. Ezt is ingyen kaptad. Add ingyen tovább. Neked hited van, de van akiben rég megrendült a hit. A hit birtokában boldog lenne. Erősítsd testvéred gyenge hitét. Ne legyen nálad kiváltság a hit. Az ingyen kapott és ingyen adott lelki értékek nyomán formálódik életünk Isten akaratahoz — Ámen.

„NEM ÉN KIÁLTOK“

1Kor, 2,12—13

Amikor az ember a legnagyobbat, a legigazabbat mondja, sohasem önmagáról vagy önmagáért beszél, és sohasem pusztán csak önmaga. Itéleteink súlyát, értékét az szabja meg, hogy a végtelenből mekkorát tudunk megfogni és egyéni életünktől mennyire tudtuk függetleníteni magunkat.

Egy ember szíve túlságosan kicsi ahhoz, hogy világméreteken enyhülés szülessen melegéből. Egy ember hangja túlságosan gyenge ahhoz, hogy túl lehessen kiáltani vele a láthatáron. Egy ember szeme túlságosan gyenge ahhoz, hogy a jelenségeket minden látószögből vizsgálhassa. És mégis, az egyes ember szíve, hangja, szeme: egész jelentéktelen, gyöngye valója szükséges a világméretekhez. Mert mégis van szavunknak súlya, szívünknek melege, szemünknek látása.

A költő, amikor szavának súlyát akarja érzékeltetni, azt mondja: „Nem én kiáltok, a föld dübörög“. Vagyis, amit mondani fog, olyan súlyos igazság, hogy akár az egész föld is düböröghetné. Pál apostol, amikor prédikál, hangsúlyozni kívánja többször is: én nem e világnak lelkét vettem, hanem az Istenét, az Ő szent lelkét; nem önmagamot prédikálok, hanem a megfeszített Jézust; és nem önmagamra való tekintettel prédikálok, hanem azért, hogy mindenkit, aki hallgatja az én beszédemet, közel vezessek Jézus szeretetéhez.

Unitárius vallásunk a szabadság vallása. Pál apostol szavával élve; „szabadságra hivatottok atyámfiai“ (Gal 5,13). Vallásos tevékenységünket a szabadság törvénye, vagyis egyéni hitünk diktálta magatartási forma jellemzi. Szabadságunkban esetről esetre nekünk magunknak kell döntenünk hitünk gyakorlásának kérdéseiben. Szabadságunkban önmagunkra vagyunk utalva. Ez a szabadság felelősséggel jár. Egyéni felelős döntéseinkben sokszor elbizonytalanodunk. Nem vagyunk bizonyosak abban, hogy jól döntöttünk-e, a szabadság törvényének szellemében. A fiatal próféta, Jeremiás kétsége merül fel bennünk. Még túl fiatal vagyok és nem tudok beszélni, egy egyház, egy nép, a kereszténység, Jézus vagy Isten nevében. Kevés a tapasztalatom, kevés a tudásom, kicsi a szívem ahhoz a feladathoz, amely a hit világméretű dolgaiban előttem áll.

Valóban, mindaddig nehéz, amíg felismered, hogy bármily gyenge, bármily tudatlan, tapasztalatlan légy is, létjogosultságod van, ha nem pusztán egyéni érdek az, amire támaszkodsz, ami vezérel, hanem az „Isten lelke“, „Isten ereje“.

Így már el tudod mondani: nem én állok előttek egyedül, személyemben itt áll egy olyan egyház, mely Jézus tanításán alapul, alapítója és mártírja Dávid Ferenc és követői nem csak idehaza, de a világ minden táján ugyanúgy hisznek a keresztény egyház hivatásában, mint én. Nem én beszélek, én kevés volnék ahhoz. Beszél bennem az Isten lelke. Nem magamat prédikálok, hanem a legnagyobb tanítómester, Jézus tanítását.

Ez a belátás megszabadít minket a személyhez kötöttségtől is, mely sokszor gyengít minket. Megszünteti benned azt a felfogást, mellyel

hitedet a lelkész, a gondnok, vagy más szolgálattevőhöz kapcsolod, mondván: ha tetszik nekem az illető személye, hiszek.

Isten igazsága akkor is igazság marad, ha valaki gyarló szóval hirdeti. Isten szeretete akkor is a legnagyobb szeretet lesz, ha valaki arról botladozó nyelvvél, halkán beszél.

Ha érzed, hogy lelkedben súlyosabb igazságok születtek, ne félj azokat kimondani, tudd meg: nem te mondod. Aki mondja, benned sokkal több, mint te vagy. Istennek benned lakozó lelke szólalt meg. Ámen.

BIBLIAI FOGALMAK

ADNI: ISTEN AD

ApCsel 17,24—25 Az Isten, aki teremtette a világot és mindazt, ami benne van ... Ő ad mindenkinek életet, lehetet és mindent.

*

Mt 5,45 Legyetek mennyei Atyátoknak fiai, aki felhossa napját gonoszokra és jókra, és esőt ad igazaknak és hamisaknak.

*

1Kir 3,5 És ezt mondta Isten: Kérj valamit, és megadom neked!

*

Préd 2,26 Mert annak az embernek, akit Ő jónak talál, bölcsességet, tudást és örömet ad.

*

Jak 1,5 Ha pedig valaki nem elég bölcs, kérjen bölcsességet Istentől, aki készségesen és szemrehányás nélkül ad mindenkinek.

*

5Móz 30,19 Előtökbe adtam az életet és a halált, az áldást és az átkot. Válaszd hát az életet, hogy élhess te és utódaid is!

*

Jel 2,10b Légy hű mindhalálig, és neked adom az élet koronáját!

*

- Jer 31,33 Törvényemet a belsejükbe helyezem, szívükbe írom be. És Istenük leszek, ők pedig népem lesznek.
*
- Zsid 8,10 Így szól az Úr: törvényemet elméjükbe adom, és szívükbe írom azokat.
*
- Mt 7,11 Ha tehát ti gonosz létekre tudtok jó ajándékokat adni gyermekeiteknek, mennyivel inkább ad jókat a ti mennyei Atyátok azoknak, akik kérnek tőle?
*
- Mt 7,7—8 KérjeteK, és adatik nektek... mert aki kér, mind kap.
*
- Mt 25,29 Mert mindenkinek, akinek van, adatik, úgYhogy bővelkedni fog: attól pedig, akinek nincs, még az is elvételik, amije van.
*
- Mk 4,11 Nektek megadatott az Isten országának titka.
*
- ApCsel 4,29 Most pedig Urunk... add meg szolgálóidnak, hogy teljes bátorsággal hirdesséK igédet.
*
- 1Jn 3,1 Lássátok, milyen nagy szeretetet tanusított irántunk az Atya: Isten gyermekeinek neveznek minket, és azok is vagyunk.
- EMBER AD**
- Mt 22,21 Adjátok meg tehát a császárnak, ami a császáré, és Istennek, ami az Istené.
*
- Péld 23,26 Add nekem a szívedet, fiam, és tartsd szemed előtt utaimat!
*
- Mt 19, 5—6 Ezért hagyja el a férfi atyját és anyját, ragaszkodik feleségéhez, és lesznek ketten egy testté. ÚgYhogy már nem két test, hanem egy. Amit tehát Isten egybekötött, ember azt el ne válassza.
*
- Ef 5,33 Mindenki egyenként úgy szeresse a feleségét, mint önmagát, az asszony pedig tartsa tiszteletben a férjét.
*

- Mt 7,9—10 Ugyan ki az közöttetek, aki ha kenyeret kér a fia, követ ad neki, vagy ha halat kér, kígyót ad neki?
- *
- 1Tim 5,8 Ha pedig valaki övéiről és főként háza népéről nem gondoskodik, az megtagadja a hitet, és rosszabb a hitetlennél.
- *
- Jn 5,19 A fiú semmit sem tud tenni, ha nem látja, hogy mit tesz az atya, mert amit ő tesz, azt teszi a fiú is, hozzá hasonló módon.
- *
- Mt 18,5 És aki befogad egy ilyen kisgyermeket az én nevemben, az engem fogad be.
- *
- Ef 6,4 Ti pedig Atyák, ne ingereljétek gyermekeiteket, hanem neveljétek az Úr tanítása szerint fegyellemmel és intéssel.
- *
- Mt 15,4 Tiszteld atyádat és anyádat, és aki gyalázza atyját vagy anyját, halállal bűnhődjék.
- *
- Mk 10,19 Tudod a parancsolatokat: Ne ölj, ne paráználkodj, ne tanuskodj hamisan, ne károsíts meg senkit, tiszteld atyádat és anyádat.
- *
- Kol 3,20 Ti gyermekek! Engedelmeskedjétek szüleiteknek minden tekintetben, mert ez kedves az Úrnak.
- *
- Gal 6,6 Akit az igére tanítanak, az minden javából részesítse tanítóját.
- *
- Fil 2,29—30 Fogadjátok az Úrban teljes örömmel, és becsüljétek meg az ilyeneket, mert Krisztus ügyéért közel jutott a halálhoz, amikor életét kockáztatta azért.
- *

- Róm 12,17 Ne fizessetek senkinek rosszal a rosszért. Arra legyen gondotok, ami minden ember szemében jó.
- Fi! 2,3 Semmit ne tegyetek önzésből, se hiú dicsőségvágyból, hanem alázattal különbnek tartsátok egymást magatoknál.
- *
- 1Pét 2,17 Mindenkinék adjátok meg a tiszteletet, a testvéreket szeressétek, az Istent féljétek.
- *
- Róm 12,10 A testvérszeretemben legyetek egymás iránt figyelmesek, a tiszteletadásban egymást megelőzők.
- *
- Mt 5,9 Boldogok, akik békét teremtenek, mert ők Isten fiainak neveztetnek.
- *
- Ef 4,1—2 Éljetek méltón ahhoz az elhivatáshoz, amellyel elhivatottatok, teljes alázatossággal, szelidséggel és türelemmel.
- *
- Mt 6,14 Mert ha az embereknek megbocsátjátok vétkeiket, nektek is megbocsát mennyei Atyátok.
- *
- Róm 13,8 Senkinek se tartozzatok semmivel, csak azzal, hogy egymást szeressétek.

ESZMÉK, GONDOLATOK

Ha nem haladtál, elmaradtál, és ha azt mondtad: elég! — már elvesztél. (Augusztinus)

*

Hitünket szentséges gondolatainkkal, buzgó foháskodásainkkal és a lelki dolgokban való gyönyörködéssel bizonyítjuk be és mutatjuk meg Isten előtt; az emberek előtt pedig mindenkor és mindenütt az igazság cselekedetével. (Dávid Ferenc)

*

Alázatos meghajlás és az ész használata: ez az igazi kereszténység. (Pascal)

*

Halkan, egészen halkan szól Isten a mi lelkünkben, hallhatóan mondja, hogy mit kell cselekednünk és mit kell elkerülnünk. (Goethe)

*

Minden ember a saját bűnein kívül is felelős mindenért és mindenkiért. (Dosztojevszkij)

*

Csak a szellemet nem lehet legyőzni: Előtte minden más a porba dől. (Madách Imre)

*

Ó, titkok titka: / a földön ittlent / belülről nézzen / mindenki mindent, / szemet és szívet / és harcot és békét! (Dsidá Jenő)

*

Ha akad ember, ki nem tudja átérezni, mekkora öröm másokat boldoggá tenni, azt szívből sajnálom. (Henry Fielding)

*

A végzet csak félkegyelműeknek való, az elszánt léleknek minden lehetséges. (Emerson)

*

Mikor elhagytak, / Mikor a lelkem roskadozva vittem, / Csöndesen és váratlanul / Átölelt az Isten. (Ady Endre)

*

Az én sorsom már csak ez: Lenni kevesek megértettje, Többeknek kovász, Sokak testében tövis. Jövőnek magját hordozom, Nem a jelennek véres testét. (Balázs Ferenc)

*

Mindenki önmagának balsorsa s öröme. (Paul Fleming)

*

Bizom az igazság és szellem erejében, ezért hiszek az emberiség jövőjében. Az élet és a világ igenlése elnyűhetetlen optimista akaratot és reményt tartalmaz. (Schweitzer Albert)

*

Isten fiává lenni annyit jelent, mint hozzá hasonló lenni, az ő tökéletességét igyekezni megközelíteni. Nem kész adottság, hanem a lélek örökös Isten felé törekvésének az eredménye, értékfogalom és nem dogma. (Dr. Varga Béla)

*

Adj, Istenem, bölcsességet, / vágyaimnak csendességet, / illedelmes öregséget / s könnyű véget, könnyű véget. (Áprily Lajos)

*

Fontosabb a mester szíves szolgálata még annál is, amit tőle tanul, mert a legnagyobbat tanulja meg, az alázatosságot, ami nélkül egyéb tudomány meg nem tanulható (Kodolányi János)

*

A múlt nem mögöttünk van, hanem alattunk, rajta állunk. (Mikó Imre)

*

Jobbra szerződünk mindannyian, csak épp ki kell csikarni a jobbat magunkban belül is, kívül is. (Szilágyi Domokos)

*

Csak ha magadra találtál, találod meg a világban a helyedet. (Horváth Imre)

Egyházköri közgyűlések

A sepsiszentgyörgyi egyházkörben augusztus 8—9-én Ürmösön, a kolozs-tordaiban augusztus 29—30-án Szováton, a maros-küküllőiben szeptember 5—6-án Sároson, és a székelykeresztúr-udvarhelyiben szeptember 19—20 napjain Alsóboldogfalván tartották meg az évi rendes közgyűlést.

A közgyűlések tárgysorozata rendjén előterjesztésre és megtárgyalásra kerültek az egyházkörök életét és tevékenységét bemutató eszperesi, család- és beteglátogatási, vallásoktatási és szórványgondozói jelentések, továbbá az előző évi pénztári számadások, az 1988. évi költségvetések és főtanácsi képviselők választása az 1988—1990. évek ciklusára.

A székelykeresztúr-udvarhelyi egyházkör közgyűlése Zsigmond Csaba Attila lemondása folytán megüresedett köri jegyzői tisztségre Lakatos Gyula homoródkarácsonyfalvi lelkészt választotta meg az 1985—1988. évek ciklusának hátralevő idejére.

A közgyűlési istentiszteleten szószéki szolgálatot végeztek: a sepsiszentgyörgyi egyházkörben Egyed Dániel (Zak 13,5) alsórákosi lelkész és Szász Ferenc (Zak 1,1—6) brassói s. lelkész; a kolozs-tordai egyházkörben Márkos G. Ervin (Zsolt 14,1 és 1Jn 4,8) kidei s. lelkész és Székely Miklós (Ézs 64,7 és Zsolt 90,17) kövendi lelkész; a maros-küküllői egyházkörben Kovács István (Mt 20,25—27) marosvásárhelyi gyakorló s. lelkész és Balázs Tamás (Mt 11,28—30) szentháromság-kisadorjáni lelkész; a székelykeresztúr-udvarhelyi egyházkörben Péterfi Sándor (Zsolt 135,1—2) csekefalvi lelkész és Bálint Imre (Mt 21,28—31) homoródszentpéteri gyakorló s. lelkész.

Lelkészi értekezletek

A III. évnegyedi közérdekű és teológiai lelkészi értekezleteket szeptember 8—16 között tartották meg: a kolozs-tordai egyházkörben szeptember 8—9-én Kolozsvár-Napocán; a maros-küküllőiben szeptember 8-án Marosvásárhelyen; a sepsiszentgyörgyiben szeptember 11—12-én Sepsiszentgyörgyön és a székelykeresztúr-udvarhelyiben szeptember 15—16 napjain Székelyudvarhelyen.

A közérdekű értekezőlet „Románia Szocialista Köztársaság újabb kezdeményezései a békéért és leszerelésért, az együttműködés és béke légkörének megvalósításáért” c. előadással foglalkozott. A teológiai értekezőlet tárgyát képezte: dr. Erdő János „Kihez és miért imádkozunk”

c. előadása és Szabó Sámuel „Balázs Ferencre emlékezünk“ c. dolgozata.

Az értekezlet alkalmával tartott istentiszteleten szószéki szolgálatot végeztek: a kolozs-tordai egyházkörben Boda József nagyváradai, a sepsiszentgyörgyiben Fekete Dezső árkosi, a székelykeresztúr-udvarhelyiben Bencző Dénes homoródalmási lelkész.

A lelkészi értekezleteken az egyházi központot dr. Erdő János főjegyző képviselte.

Lelkésztovábbképző tanfolyam

A VI. lelkésztovábbképző tanfolyam június 29—július 10 között volt Kolozsvár-Napocán a következő lelkészek részvételével: Nagy Ödön, Pálfi Árpád, Pataki András, Seres T. László, Andorkó Ferenc, Kiss Károly, Nagy Endre, Kiss Mihály, Adorjáni Levente, Nagy László, Rázmán Csaba, Szombatfalvi József, Péterfi Sándor, Kászoni József, Kovács István Sándor, Zsigmond Csaba Attila, Biró Barna, Rüszt Domokos, Egyed Dániel, Pálffy Tamás, Vass Mózes és Albert Attila.

A tanfolyam tárgykörét az alábbi témakörök képezték: rendszeres teológiából: Az unitárius vallás istentana; unitárius egyháztörténelemből: Az unitárius egyház a 16. században (dr. Erdő János); biblikus teológiából: Bibliakutatás egyes irányzatai (dr. Szabó Árpád); gyakorlati teológiából: A lelképásztori gondozás (dr. Szabó Árpád és Rezi Elek), A beszéd művészete (Zsigmond Ferenc), Énekkar szervezése (Péter Lóránd); közérdekű témakörök: A béke és leszerelés problémája (dr. Cornel Blaj); A romániai kultusztörvény (Hoinărescu Horea Tepeş).

A tanfolyam alkalmával július 5-én vasárnap, szószéki szolgálatot végeztek: Nagy Endre az 1. sz. belvárosi, Kovács István Sándor a 2. sz. iriszi és Kászoni József a 3. sz. monostori egyházközségben.

A továbbképző résztvevői július 8-án a mészkői egyházközség temetőjében Balázs Ferenc lelkész halálának 50. évfordulója alkalmával, sírjára koszorút helyeztek; emlékbeszédet Kovács István Sándor lelkész mondott.

Lelkésznevelés

A II. félévi vizsgákat a Protestáns Teológiai Intézetben június hónapban tartották meg.

Felvételi vizsga az I. évfolyamra július 15—22 napjain volt.

A Protestáns Teológiai Intézetben a tanévnyitó istentiszteletet és ünnepélyt szeptember 20-án tartották.

Személyi változás

Orbán Fitori Dezső, székelymuzsnai segédlelkész rendes lelkészi kinevezést nyert szeptember 1-től a kálnoki egyházközségbe.

■ *Lelkészbeiktató ünnepély.* A bethlenszentmiklósi egyházközség július 12-én rendezte meg Pálfi Dénes új lelkésznek beiktató ünnepélyét. Pálfi Dénes Mt 7,21 verse alapján tartotta meg beköszöntő prédikációját. A beiktatást Benedek Sándor esperes végezte. A beiktatott lelkészt az egyházközség részéről köszöntötték: Gombócz József, Udvari Dániel keblitanácsosok, Vecsei Ferencné és több gyülekezeti tag, valamint Halmágyi Pál az egyházközség volt lelkésze; az egyházkör nevében: Lőrinczi Károly aranyosrákosi, Nagy Ödön várfalvi és Pap László bágyoni lelkész. A helybeli református egyházközség nevében Veress Sándor lelkész mondott üdvözlő beszédet.

Az istentisztelet után a jelenlevők szeretetvendégségen vettek részt.

■ *A kadácsi templom építésének 150. évfordulóját* augusztus 30-án ünnepelték meg. Az ünnepélyen jelen volt dr. Kovács Lajos püspök, a főtisztelendő asszony, Mikó Lőrinc előadótanácsos, Farkas Dénes főszámvevő, Báró József esperes és dr. Molnár István felügyelőgondnok, valamint számosan a köri lelkészek részéről.

Az istentiszteleten dr. Kovács Lajos püspök prédikált. (Hózs 6,6 és 1Pt 2,5). Ezt követte Gálfalvi Sándor „A kadácsi templom története” c. dolgozata. A templom javításáról Bíró József lelkész számolt be. Főtisztelendő Püspök fiait és a vendégeket Báró József esperes és dr. Molnár István köri felügyelőgondnok üdvözölték. Az ünnepélyt szeretetvendégség követte.

■ *Az IALRW — az Unitárius és Szabadelvű Vallásos Nők Világ-szövetsége* az 1987. évi IARF kongresszust megelőző napokban ugyancsak Palo Altóban (Kalifornia) tartott konferenciát. A következő ciklusra megválasztotta elnöknek Nelly de Rooy-Janse asszonyt Hollandiából, alelnöknek Gladys McNatt, a Community Church presbiterét (New York) és Orbókné Szent-Iványi Ilona lelkésznőt, titkárnak Celia Midgley angol lelkésznőt, pénztárosnak Christine Hayhurst, az angol unitárius egyház központi tisztviselőjét.

■ *Dr. Gene Reeve*st, a Meadville/Lombard Unitárius Teológiai Főiskola igazgatóját a chicagói teológiai főiskolák egyesületének alelnökévé választották.

■ *William F. Schulz*ot, az Amerikai Unitárius Univerzalista Egyház elnökét a Meadville/Lombard Unitárius Teológiai Főiskola lelkészi és

egyházközéleti tevékenységének elismeréséül tiszteletbeli doktori címmel tüntette ki.

■ *Association Unitarienne Française* — a Francia Unitáriusok Társulata címen megalakult, a Franciaországban élő unitáriusok egyházi szervezete. Elnöki tisztét Lucienne Kirk lelkésznő tölti be, akit Egyházi Főtanácsunk 1986-ban avatott lelkésszé; a titkára A. Blanchard Gaillard világi ember. A Társulat központja Marsailles-ben van.

Halottaink

Gál Gyula, ny. lelkész, életének 88. évében augusztus 8-án, Kolozsvár-Napocán elhunyt. 1900. január 29-én született Recsenyében. Teológiai tanulmányait az Unitárius Teológiai Akadémián végezte 1919—1922 között. 1922. december 28-tól szolgált a torockószentgyörgyi egyházközségben 1964. május 1-ig. Nyugdíjas éveit Kolozsváron töltötte, ahol tevékenyen részt vett az egyházközség életében.

Augusztus 11-én temették el a Házsongárdi temetőben; a szertartást Szabó Dezső lelkész végezte.

Tana Ferenc, egyházi főszámvevő, életének 59. évében, augusztus 12-én Kolozsvár-Napocán meghalt.

1972. október 1-től szolgált egyházunkat mint főszámvevő. Temetése augusztus 15-én volt a Házsongárdi temetőben. A temetési szertartást Kolcsár Sándor marosvásárhelyi esperes-lelkész végezte; a sírnál egyházunk nevében dr. Szabó Árpád teológiai tanár búcsúztatta.

Hegyi Géza, az Egyházi Főtanács tagja és a Gazdasági Bizottság elnöke, 82 éves korában szeptember 10-én, Kolozsvár-Napocán elhunyt. Szeptember 14-én temették el a Házsongárdi temetőben; a temetési szertartást Sebe Ferenc ny. előadótanácsos végezte.

Emlékük legyen áldott!

KÖNYVSZEMLE

Truth, Liberty, Religion (Igazság, szabadság, vallás). A Manchester College 200 éves jubileuma alkalmával írt tanulmányok. Oxford 1986, 325 l.

Az oxfordi Manchester College unitárius teológiai főiskola homlokzatán, 1893, az Intézet Oxfordba költözési éve, óta ezek a szavak állnak: „To Truth, Liberty, Religion”) Az Igazságnak, Szabadságnak, Vallásnak).

Ezeket a szavakat az Intézet megnyitása alkalmával 1786-ban mondott beszédében dr. Thomas Barnes teológiai professzor, igazgató használta először. Az Intézet „Manchester Academy” néven 1786-ban létesült Manchesterben, 1803-ban York városába költözött és itt működött 1840-ig, majd visszaköltözött Manchesterbe és neve „Manchester New College” lett. 1853-ban székhelyét áthelyezte Londonba és innen került át Oxfordba 1893-ban, miután központi épülete megépült és közelében megvásárlást nyert a tanárok és hallgatók részére szolgáló épületsor.

1986-ban jelent meg az Intézet kiadásában ez a tíz tanulmányból álló, szép kiállítású könyv, amely a megalapítása 200. évét ünneplő Intézet történetét tartalmazza.

Az Intézet hivatását az alapítók így határozták meg: „Egy akadémia létesítendő azzal a céllal, hogy az ifjaknak rendszeres felkészülést biztosítson a teológia és egyéb tudományok művelésére. Az intézet nyitva áll bármely vallási közösségnek, anélkül, hogy hitvallás bemutatását igényelné”.

A könyv az alábbi tanulmányokat tartalmazza: 1. Az unitárius háttér. 2. Világi támogatók 1786-tól 1840-ig. 3. Manchester College és a nevelés 1786—1853 között. 4. A Manchester College könyvtára. 5. A természettudományok és az angol unitáriusok. A Manchester College szerepének a bemutatása. 6. A manchesteri orvosi forradalom. 7. Manchester College és a rabszolgaság elleni küzdelem. 8. James Martineau gondolkodásának fejlődése. 9. Estlin J. Carpenter élete és életműve. 10. Ésszerűség, gazdasági szemlélet és altruizmus Philip H. Wickseed művében.

A könyv több képet tartalmaz, valamint az Intézet igazgatóinak, elnökeinek, titkárainak, pénztárosainak és tiszteletbeli tagjainak névsorát. Megjelenése egyházunk számára is nagy nyereség.

Az Intézetben napjainkig egy egész sor erdélyi unitárius teológus tanult, legtöbbje két vagy három évig élvezve az Intézet jelentős ösztöndíját. Ezek közül ma már csak dr. Kovács Lajos, dr. Ferencz József püspökök, dr. Erdő János egyházi főjegyző és dr. Bodor András ny. egyetemi tanár vannak életben.

Donald Szanthó Harrington: *Modern Humanity in Search of a Myth* (A modern emberiség mítoszkeresése.)

A New York-i Community Church nyugalmazott lelkészének, a kolozsvár-napocai Protestáns Teológiai Intézet tiszteletbeli doktorának ez az új könyve négy prédikációt tartalmaz, amelyet egy teológia konferencia keretében tartott. Arra a kérdésre igyekszik választ adni, hogy a tudományos technológia által uralt modern világban miképpen kell keresztény örökségünket úgy megreformálnunk és a mai kor viszonyai között újrafogalmaznunk, hogy az a vallásos ember igényeit kielégítse. (→)

The Unitarian Heritage. An Architectural Survey of Chapels and Churches in the Unitarian Tradition in the British Isles. (Unitárius örökség. Az unitárius templomok és imaházak építészeti áttekintése Nagy-Britanniában. London, 1986. 156 l.)

Az angol unitárius egyház kiadásában megjelent munka értékes és hasznos egyháztörténeti anyaggal gazdagította nemcsak az angol, skót, welsi és észak-ír unitárius közművelődését, de az egyetemes unitárius örökséget is.

A munka történeti és építészeti áttekintést nyújt azokról a templomokról és imaházakról, amelyekhez unitárius jelleg kapcsolódik, vagy kapcsolódott. Az áttekintés időrendi sorrendben történik, figyelembe véve a különböző művészettörténeti irányzatokat.

A könyv nyolc fejezetre oszlik, ebből öt az angol unitárius templomok és imaházak történetével, építészeti stílusával foglalkozik, minden fejezet után egy helységnévtárt közöl. További egy-egy fejezet a welsi, a skót és az észak-írországi unitárius templomok és imaházak történetét és építészeti stílusát mutatja be.

A könyvet templomképek egészítik ki és teszik vonzóvá. Értékét emelik a függeléként csatolt térképek, tervrajzok, a forrásanyag ismertetése és a betűrendes hely- és névmutató.

Érdeemes megjegyezni a nagyszerű munka mögötti unitárius szempontból sokatmondó neveket: szaktanácsadó: H. J. McLachlan, szövegíró és kutató: Graham Hague, szöveg- és könyvtervező: Judy Hague, tanulmány szerző: Andrew Hill, pénzügyi szakértő és terjesztő: Peter Godfrey.

A könyv szép kivitelezésben jelent meg, hasznos, tanulságos áttekintést nyújt egyetemes unitárius örökségünkről. Tanulmányozását szeretettel ajánljuk olvasóinknak.

Rezi Elek

ELŐFIZETŐINK FIGYELMÉBE

A Keresztény Magvető előfizetési díja az 1988. évben belföldön és a szocialista országokban évi 100 lej, melyet belföldön a lelkeszi hivatalok útján, vagy közvetlenül az egyházi központban (3400 Cluj-Napoca, Lenin út 9) lehet kifizetni.

Magyarországi olvasók a Posta Központi Hírlapiroda külföldi előfizetési osztálya, Budapest VII. Lövölde tér 7 sz. fiókjánál fizethetnek elő. A többi szocialista országokból a „ROMPRESFILATELIA” sectorul export-import presa P.O. Box 12—201 telex 10376 prsflir, București, Calea Griviței nr. 64—66 címre kell fizetni.

Az előfizetési díj a nyugati országok részére 200 lej, amely összeg ugyancsak a „ROMPRESFILATELIA” sectorul export-import presa P.O. Box 12—201 telex 10376 prsflir, București, Calea Griviței nr. 64—66 címre fizetendő.

INTREPRINDEREA POLIGRAFICA CLUJ,
Municipiul Cluj-Napoca, Cd. nr. 3009/1987

CUPRINSUL • CONTENTS

Amintirea lui 23 August • We Remember 23 August 161

STUDII • STUDIES

Dr. John B. Cobb, Jr.: Teologie globală într-o lume pluralistică • Global Theology in a Pluralistic World	163
Dr. János Erdő: Probleme importante, răspunsuri cugetate • Important Problems, Responsible Answers	173
Declarația Congresului IARF din 1987 • The Declaration of the IARF Congress from 1987	181
Dr. Árpád Szabó: Răspunderea noastră față de viitor — Conferința teologică și Congresul al XXVI-al IARF • With the Responsibility of Our Future. The Theological Conference and XXVIth Congress of the IARF	182
Dr. Sámuel Murvay: Ce așteaptă credincioșii de la preoți • What Do the Members of the Congregation Expect from the Ministers	187

LUCRĂRI OMILETICE • SERMONS

Dr. Géza Lőrinczy: Daniel și ferestrele sufletului • Daniel and the Windows of the Spirit	190
Imre Gellérd: Scările lui Iacov care duc la Dumnezeu • Ladders Leading towards God	192
Calea • The Road	195
Sándor Keresztes: Cuvîntul și fapta • Word and Action	198
Dénes Jakab: „Fără plată ați primit, fără plată să dați” • You Received Free of Charge, Give it further in the Same Way	200
„N-am strigat eu” • It is not Me who Cries	202
Concepte biblice • Biblical Conceptions	203
Idei, cugetări • Ideas, Thoughts	206
VIAȚA BISERICESCĂ ȘI ȘTIRI • CHURCH LIFE — NEWS	209
RECENZII • BOOK REVIEWS	213

Colectivul de redacție • Editors

Președintele și redactor responsabil: dr. Lajos Kovács episcop. Membrii: dr. János Erdő (redactor responsabil adjunct), dr. Árpád Szabó, Dezső Szabó (redactori), György András și Lőrinc Mikó.

Redacție • Editorial Office

3400. Cluj-Napoca, Bdul Lenin nr. 9. R. S. România. Tel. 1 52 71.

